

**PROGRAM OPIEKI NAD
ZABYTKAMI
GMINY KAZIMIERZ
BISKUPI
NA LATA 2008-2011**

KAZIMIERZ BISKUPI 2008

SPIS TREŚCI

1. Wstęp

- 1.1. Położenie i krótka charakterystyka gminy
- 1.2. Cel opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami
- 1.3. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami

2. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa kulturowego

- 2.1. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z opracowaniami wykonanymi na poziomie województwa
 - 2.1.1. Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego
 - 2.1.2. Plan zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego
 - 2.1.3. Inne dokumenty o zasięgu województwa, których problematyka związana jest z dziedzictwem kulturowym

3. Zasoby dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy

- 3.1. Obiekty zabytkowe nieruchome o najwyższym znaczeniu dla gminy wpisane do rejestru zabytków
- 3.2. Wykaz obiektów zabytkowych nieruchomych znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków
- 3.3. Zespoły najcenniejszych zabytków ruchomych na terenie gminy
- 3.4. Krajobraz kulturowy – obszarowe wpisy do rejestru zabytków (układy urbanistyczne, parki kulturowe, parki krajobrazowe)
- 3.5. Zabytki archeologiczne
 - 3.5.1. Wykaz stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków z terenu gminy

3.5.2. Wykaz stanowisk o własnej formie krajobrazowej

3.5.3. Zestawienie liczbowe stanowisk archeologicznych zewidencjonowanych i wpisanych do rejestru zabytków, łącznie z ich funkcją oraz krótką analizą chronologiczną (opis koncentracji stanowisk archeologicznych – uwarunkowania fizjograficzne)

4. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa i krajobrazu kulturowego

4.1. Stan zachowania i obszary największego zagrożenia zabytków

4.1.1. Stan zachowania zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków

4.1.2. Stan zachowania zabytków ruchomych

4.1.3. Stan zachowania zabytków archeologicznych oraz istotne zagrożenia dla zabytków archeologicznych

4.1.4. Obszary największego zagrożenia dla zabytków w gminie

4.2. Uwarunkowania wynikające ze *Strategii Rozwoju Gminy Kazimierz Biskupi*

4.3. Uwarunkowania wynikające z *Gminnego Programu Ochrony Środowiska*

4.4. Uwarunkowania wynikające z *Planu Rozwoju Lokalnego Gminy Kazimierz Biskupi*

4.5. Uwarunkowania wynikające ze *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy*

4.6. Uwarunkowania wynikające z miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego gminy

4.7. Uwarunkowania wynikające z ochrony przyrody i równowagi ekologicznej.

5. Cele gminnego programu opieki nad zabytkami (art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz inne określone przez gminę)

6. Kierunki działań dla realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami

6.1. Gminna ewidencja zabytków

6.1.1. Sporządzenie gminnej ewidencji zabytków nieruchomości

6.1.2. Sporządzenie gminnej ewidencji zabytków
archeologicznych

6.1.3. Inwentaryzacja obiektów tzw. małej architektury

6.2. Sporządzenie wykazu obszarów ruralistycznych, zespołów i obiektów nieruchomości, stanowisk archeologicznych typowanych do wpisu do rejestru zabytków z terenu gminy w celu uwzględnienia ich w dokumentach planistycznych i inwestycyjnych gminy

6.3. Wyznaczenie stref ochrony stanowisk archeologicznych wraz z zapisem zapewniającym im prawidłową ochronę archeologicznego dziedzictwa kulturowego

6.4. Rozpoznanie perspektyw tworzenia parków kulturowych na terenie gminy

6.5. Edukacja i promocja w zakresie ochrony zabytków

6.6. Działania zmierzające do poprawy stanu zachowania dziedzictwa kulturowego

6.7. Określenie zasobów zabytkowych, które można wykorzystać dla tworzenia np. tras turystycznych, ścieżek dydaktycznych, organizacji festynów

6.8. Określenie sposobu realizacji poszczególnych celów gminnego programu opieki nad zabytkami

7. Instrumentarium realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami

8. Monitoring działania gminnego programu opieki nad zabytkami

9. Niektóre zewnętrzne źródła finansowania gminnego programu opieki nad zabytkami.

1. Wstęp

1.1. Położenie i krótka charakterystyka gminy

Gmina Kazimierz Biskupi położona jest we wschodniej części województwa wielkopolskiego, przy zachodniej granicy powiatu konińskiego. Obszar gminy wynosi 10.796 ha (108 km²), co sytuuje ją na 8 miejscu wśród 14 gmin powiatu konińskiego.

Na strukturę osadniczą składa się 18 sołectw obejmujących 41 miejscowości. Gmina Kazimierz Biskupi graniczy:

- od północy z gminą Kleczew (pow. koniński),
- od południa z gminą Golina (pow. koniński),
- od zachodu z gminą Słupca (pow. słupecki),
- od wschodu z miastem Konin (pow. koniński),
- od północnego wschodu z gminą Ślesin (pow. koniński),
- od północnego zachodu z gminą Ostrowite (pow. słupecki).

Według podziału Niziny Wielkopolskiej na jednostki morfologiczne, obszar gminy leży w obrębie regionu IX – Wysoczyzna Gnieźnieńska i subregionów: Równiny Kleczewskiej, Równiny Kazimierowskiej, Pagórków Powidzko-Konińskich. Granicę południową w/w subregionów wyznacza równoleżnikowo przebiegająca Pradolina Warszawsko-Berlińska. Pod względem morfologicznym omawiany obszar można podzielić na dwie części, północną i południową. Część północna to tereny pagórkowate o nieznacznych wysokościach względnych około 15 m, część południowa to tereny równinne z wyjątkiem obniżenia południowo-wschodniego zlikwidowanej czaszy byłego jeziora Kurzyniec oraz obniżenia Strugi Ostrowickiej.

Środowisko przyrodnicze, szczególnie w części północnej, uległo istotnym przeobrażeniom w wyniku działalności górniczej. Powstały silnie

przekształcone przestrzenie z szatą roślinną charakterystyczną dla obszarów poeksploatacyjnych. Obecnie eksploatacja węgla brunatnego została zakończona. Ostatnią odkrywkę zamknięto w 2001 r. Na południu gminy, obszarze nie objętym działalnością gospodarczą, zachował się duży kompleks leśny będący pozostałością historycznej Puszczy Kazimierskiej. Są to głównie drzewostany sosnowo-dębowe z domieszką modrzewia, buka i świerka porastające stosunkowo żyzne siedliska lasu mieszanego świeżego, lasu świeżego i olsu.

Sieć wodną tworzą jeziora, oczka polodowcowe, ciek wodne i zbiorniki sztuczne. Główną rzeką na terenie gminy jest Struga Ostrowicka (dawniej Struga Biskupia). Ciek ten o długości 19,4 km płynący z północnego zachodu na południowy wschód odprowadza wody do Jeziora Gosławskiego. Największym dopływem Strugi Ostrowickiej jest Struga Kleczewska. Do największych zbiorników naturalnych należy Jezioro Głodowskie o pow. 48,8 ha. Jest to jezioro rynnowe, stanowiące końcowy odcinek rynny goplańskiej. We wsi Kozarzewek znajduje się zbiornik retencyjny powstały w wyrobisku końcowym na zwałowisku wewnętrznym odkrywki węgla brunatnego, który po uzupełnieniu o odpowiednią infrastrukturę pełnić będzie funkcję rekreacyjno-turystyczną. Sztucznymi zbiornikami wodnymi są również pokopalniane oczka wodne w miejscowości Komorowo o łącznej pojemności retencyjnej 885 tys. m³. Pełnią one funkcję rekreacyjno-sportową.

Podstawową sieć układu komunikacyjnego tworzą: dwa odcinki dróg wojewódzkich, Słupca – Kleczew – Ślesin i Konin – Kazimierz Biskupi - Kleczew o długości 13,386 km, osiem odcinków dróg powiatowych o długości 29,135 km oraz drogi gminne i lokalne o długości 39 km.

W Kazimierzu Biskupim znajduje się lotnisko sportowe służące głównie celom szkoleniowym.

1.2. Cel opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami

Nadrzędnym celem *Programu opieki nad zabytkami gminy Kazimierz Biskupi na lata 2008-2011* jest ukierunkowanie działań

samorządu gminnego na poprawę stanu zachowania i utrzymania zasobów dziedzictwa kulturowego gminy. Szczegółowe cele wynikają z ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Określone zostały następująco:

- włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju,
- uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej,
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania,
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego,
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami,
- określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystywaniem tych zabytków,
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

1.3. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami

1. Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2001 r. Nr 142, poz. 1591 ze zmianami).

Zgodnie z art. 7 ust. 1 pkt 9 ustawy, do zadań własnych gminy należy zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty, w tym m.in. sprawy kultury, a więc bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony

zabytków i opieki nad zabytkami.

2. Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 162, poz. 1568 ze zmianami), która nakłada na gminę następujące obowiązki i uprawnienia:
 - a) prawo utworzenia przez radę gminy (po uprzednim zasięgnięciu opinii konserwatora zabytków) parku kulturowego w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej (art.16),
 - b) obowiązek uwzględniania w strategii rozwoju gminy, studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego ochrony zabytków i opieki nad zabytkami (art. 18 i 19),
 - c) obowiązek uzgadniania projektów i zmian planów zagospodarowania przestrzennego z wojewódzkim konserwatorem zabytków (art. 20),
 - d) obowiązek prowadzenia gminnej ewidencji zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków z terenu gminy, objętych wojewódzką ewidencją zabytków (art. 22 ust. 4),
 - e) przyjmowanie zawiadomień o znalezieniu w trakcie prowadzenia robót budowlanych lub ziemnych przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, że jest on zabytkiem oraz powiadomienie o tym fakcie wojewódzkiego konserwatora zabytków (art. 32 ust.1 pkt 3 i ust.2),
 - f) przyjmowanie zawiadomień o przypadkowym znalezieniu przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, że jest on zabytkiem archeologicznym i powiadomienie o tym fakcie wojewódzkiego konserwatora zabytków (art. 33 ust. 1 i 2),
 - g) sprawowanie opieki nad zabytkami, w tym finansowanie prac konserwatorskich i budowlanych przy zabytku, do

- którego gmina posiada tytuł prawny (art. 71 ust. 1 i 2)
- h) prawo udzielania przez organ stanowiący gminy, na zasadach określonych w podjętych uchwałach, dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (art. 81),
 - i) obowiązek sporządzenia przez wójta gminy na okres 4 lat gminnego programu opieki nad zabytkami (art. 87 ust.1).
 - j) obowiązek sporządzenia i przedstawienia radzie gminy sprawozdania z realizacji programu (art. 87, ust. 5).

2. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa kulturowego

2.1 Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z opracowaniami wykonanymi na poziomie województwa

2.1.1 Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego

„Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego do roku 2020” jest dokumentem opracowanym przez Urząd Marszałkowski Województwa Wielkopolskiego, a przyjętym przez Sejmik Województwa Wielkopolskiego w dniu 19 grudnia 2005 r. Uchwałą Nr XLII/692 A/05.

Strategia określa uwarunkowania, cele i kierunki rozwoju województwa. Ustalenia zawarte w cyt. dokumencie stanowią podstawę do sporządzenia planu zagospodarowania przestrzennego województwa, przez co mają bezpośredni wpływ na zachowanie i poprawę jakości krajobrazu kulturowego.

Generalnym celem „Strategii rozwoju województwa wielkopolskiego” jest poprawa jakości przestrzeni województwa, systemu edukacji, rynku pracy, gospodarki oraz sfery społecznej, skutkująca wzrostem poziomu życia mieszkańców. Cel ten będzie realizowany przy pomocy celów strategicznych i operacyjnych.

W celach strategicznych dotyczących dostosowania przestrzeni do wyzwań XXI wieku, określony został cel operacyjny 1.3. „Wzrost

znaczenia i zachowania dziedzictwa kulturowego". Dziedzictwo kulturowe w rozwoju Wielkopolski jest czynnikiem integracji społecznej, stanowi instrument promocji regionu oraz przyczynia się do rozwoju gospodarczego, ponieważ może być bazą dla turystyki i usług kulturalnych.

Cel ten realizowany będzie m.in. poprzez:

- inwestycje w instytucje kultury,
- ochronę dorobku kulturowego,
- wsparcie działań powiększających dorobek kulturalny regionu,
- promocję aktywności kulturalnej mieszkańców.

Cel strategiczny zakładający „Zwiększenie efektywności wykorzystania potencjałów rozwojowych województwa” ma być realizowany poprzez cel operacyjny 2.4. „Zwiększenie udziału usług turystycznych i rekreacji w gospodarce regionu”, którego założeniem jest, iż „Przyrodnicze, krajobrazowe oraz kulturowe atuty Wielkopolski tworzą szanse na rozwój sektora usług turystyczno-rekreacyjnych. W połączeniu z turystyką biznesową sektor ten ma szanse na znaczny udział w gospodarce regionu. Jest to tym bardziej ważne, iż tego typu usługi generują dużą liczbę miejsc pracy przy stosunkowo niskich nakładach”.

Cel ten realizowany będzie m.in. poprzez:

- inwestycję w infrastrukturę poprawiającą stan zagospodarowania obszarów atrakcyjnych pod względem turystycznym i rekreacyjnym z poszanowaniem wymogów ochrony środowiska,
- wsparcie bazy noclegowej i gastronomicznej,
- promocję przedsiębiorczości w tym zakresie,
- wsparcie rozwoju agroturystyki,
- promocję turystyki alternatywnej.

2.1.2 Plan zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego sporządzony na okres perspektywiczny do roku 2020, uchwalony przez Sejmik Województwa Wielkopolskiego Uchwałą

Nr XLII/628/2001 z dnia 26 listopada 2001 roku.

Plan uznaje, że podstawową zasadą pozwalającą na zachowanie dóbr kultury dla innych pokoleń jest bezwzględne przestrzeganie obowiązującego w tym zakresie prawa. Ochrona dziedzictwa kulturowego powinna być realizowana poprzez właściwe zapisy w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego oraz w studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin.

W planie zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego przyjęto, iż podstawową zasadą kształtowania rozwoju województwa winno być optymalne wykorzystanie szeroko rozumianych uwarunkowań wewnętrznych oraz szans wynikających z uwarunkowań zewnętrznych dla zaspokajania potrzeb mieszkańców i sprawnego funkcjonowania podmiotów gospodarczych. Z zasady tej wynikają przesłanki znaczące dla ochrony dziedzictwa kulturowego województwa:

- 1) nie zaprzepaścić posiadanych przez województwo możliwości wynikających z położenia, tradycji, istniejącego potencjału środowiska przyrodniczego, walorów społecznych i gospodarki,
- 2) chroniąc posiadane dobra, efektywnie je wykorzystać, a równocześnie w miarę możliwości je pomnażać oraz poprawiać ich jakość.

Zasadniczym celem dla kształtowania polityki przestrzennej województwa wielkopolskiego jest harmonijny, zrównoważony rozwój całego terytorium poprzez poprawę jakości zagospodarowania przestrzennego i wzrost wewnętrznej spójności województwa. Jedną z zasadniczych kategorii, do której sprowadzić można cele zagospodarowania przestrzennego województwa jest tworzenie warunków do poprawy jakości życia i rozwoju zrównoważonego, które sprowadzają się m.in. do zachowania właściwych proporcji między elementami zagospodarowania przestrzennego i poprawę walorów estetycznych struktur przestrzennych i krajobrazu.

Za główne zasady zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego przyjęto m.in.

- 1) tworzenie warunków do współistnienia środowiska

przyrodniczego i zurbanizowanego,

- 2) zachowanie dziedzictwa kulturowego i wpisanie go w struktury przestrzenne i otaczający krajobraz.

W planie wojewódzkim przyjęto, że w zagospodarowaniu przestrzeni w odniesieniu do ochrony dziedzictwa kulturowego nie powinno się przekraczać następujących wskazań:

- 1) w obszarach chronionego krajobrazu nie powinno się lokalizować obiektów i urządzeń zakłócających w drastyczny sposób walory kulturowe,
- 2) ochronie podlegają obiekty cenne kulturowo, wymagające bezwzględnego zachowania dla przyszłych pokoleń oraz ich bezpośrednie otoczenie, w którym nie powinny być lokalizowane obiekty nieprzystosowane architektonicznie i funkcjonalnie,
- 3) w strefach ochrony konserwatorskiej zagospodarowanie winno odbywać się na warunkach określonych przez służby konserwatorskie,
- 4) strefy ochrony widokowej (osie widokowe, ciągi widokowe, dominanty przestrzenne, panoramy) powinny być wyznaczone poprzez stosowne zapisy oraz w studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin.

Jak już to wyżej wskazano generalnym celem zagospodarowania przestrzeni województwa wielkopolskiego jest zrównoważony rozwój całego terytorium, łączący w sobie ład społeczny, ład ekonomiczny, ład ekologiczny i ład przestrzenny.

Ład przestrzenny można uzyskać m. in. przez:

- 1) dobre rozpoznanie prawideł tradycyjnego kształtowania przestrzeni miejskich i zastosowanie ich na nowo; formuła przywracania przestrzeni miejskiej musi uwzględniać możliwości wszelkich kreacji, a nowoczesne budynki o dobrej architekturze nie powinny być traktowane jako niepożądane, ale jako potencjalne wzbogacenie dziedzictwa kulturowego,
- 2) przestrzeganie wytycznych konserwatorskich w zakresie nie tylko poszczególnych obiektów objętych ochroną, ale również zasad zagospodarowania zabytkowych układów

urbanistycznych,

- 3) „odkrycie” lokalnej architektury wiejskiej i zapewnienie możliwości wprowadzenia tradycyjnych gabarytów, form dachów, detali i rozwiązań materiałowych do obiektów o współczesnych standardach; nurt architektury regionalnej nie może mieć prawa wyłączności, ale powinien stanowić ważny wyróżnik przy kształtowaniu specyfiki lokalnej,
- 4) ochronę krajobrazu, a w rejonach o najwyższych walorach przyrodniczych i krajobrazowych wykluczenie realizacji obiektów, które charakterem (gabaryty, powierzchnia zajmowanego terenu, rodzaj prowadzonej działalności) kolidują z otoczeniem.

Dla kształtowania przestrzeni miejskiej przyjęto m. in. następujące zasady:

- 1) ochrona dziedzictwa kulturowego, tożsamości i tradycyjnych elementów środowiska miejskiego, takich jak: zabytkowe dzielnice, budynki, dominanty przestrzenne, panoramy, tereny zielone i tereny otwarte; respektowanie zaleceń wynikających z przepisów ochronnych i poszerzenie zakresu ochrony prawnej,
- 2) wykorzystywanie atutów wynikających z ukształtowania terenu, osi widokowych, dominant przestrzennych, panoram,
- 3) w zapisach miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego podnoszenie wymogów architektury w stosunku do obiektów realizowanych na obszarach śródmieść oraz w pobliżu terenów o najwyższych walorach kulturowych i przyrodniczych,
- 4) podejmowanie opracowań dotyczących rewaloryzowania zabytkowych dzielnic.

Dla kształtowania obszarów wiejskich przyjęto m. in. następujące zasady:

- 1) ochrona charakterystycznych układów ruralistycznych oraz zespołów sakralnych, pałacowo-parkowych, folwarków, ochrona zabytkowych budynków mieszkalnych, gospodarczych, wiatraków, remiz, szkół, kuźni, młynów, gorzelni i innych elementów specyficznych dla architektury wiejskiej np. kapliczek i krzyży,

- 2) poszanowanie kształtowanej tradycyjnie różnorodności form osadnictwa wiejskiego w poszczególnych rejonach,
- 3) twórcze wykorzystywanie wzorców architektury lokalnej przy formułowaniu warunków dla projektowanej zabudowy, odwoływanie się do architektury regionalnej Wielkopolski, preferowanie rodzimych materiałów budowlanych oraz tradycyjnych elementów małej architektury takich jak drewniane płoty, podmurówki z kamienia naturalnego, itp.

Dla kształtowania otwartych przestrzeni przyjęto następujące zasady:

- 1) zakaz wznoszenia w pobliżu jezior, rzek, kanałów, krajobrazowych punktów widokowych lub na terenach o szczególnych walorach krajobrazowych obiektów budowlanych naruszających walory krajobrazowe i uniemożliwiających dostęp do nich,
- 2) wprowadzenie zieleni osłonowej wokół istniejących i projektowanych obiektów kolizyjnych w stosunku do krajobrazu,
- 3) narzucanie ograniczeń w sytuowaniu reklam, wykluczenie ich z miejsc o ciekawej ekspozycji.

Dla kształtowania przestrzeni wokół miejsc cennych kulturowo przyjęto następujące zasady:

- 1) dostosowanie zagospodarowania do masowego ruchu turystycznego i pielgrzymkowego (hotele, campingi, gastronomia, parkingi, itp.),
- 2) ograniczenie działalności gospodarczej do nie kolidującej z wiodącą funkcją miejsca, a wspieranie działalności związanej z obsługą turystów czy pielgrzymów,
- 3) izolowanie tych miejsc od bezpośredniego styku z współczesnym zainwestowaniem, zachowanie niezbędnej otwartej przestrzeni w celu lepszego ich wyeksponowania.

Uznano następujące zasady w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego:

- 1) podstawową zasadą pozwalającą na zachowanie dóbr kultury dla przyszłych pokoleń jest bezwzględne przestrzeganie obowiązującego w tym zakresie prawa, tj. przepisów ustawy

- o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami,
- 2) ochrona krajobrazu kulturowego może być realizowana poprzez właściwe zapisy w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego i studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin.

2.1.3. Inne dokumenty o zasięgu województwa, których problematyka związana jest z dziedzictwem kulturowym

W Strategii rozwoju turystyki w województwie wielkopolskim, przyjętej w 2007 r., wśród priorytetów i celów rozwoju turystyki w województwie wskazane zostały główne pola strategiczne, w których generują i kumulują się procesy rozwojowe i działalność w dziedzinie turystyki. Wskazane pola strategiczne mają stanowić główne obszary wieloletnich i docelowych działań zmierzających do osiągnięcia celu nadrzędnego w turystyce wielkopolskiej. Do priorytetów rozwojowych zaliczono rozwój walorów turystycznych. Celem strategicznym jest tu podnoszenie atrakcyjności turystycznej regionu poprzez lepszą ochronę, ekspozycję i organizację zasobów kulturowych i przyrodniczych. Dwa cele operacyjne odnoszą się wprost do obiektów zabytkowych:

- wytyczenie i zagospodarowanie historycznych tras zwiedzania w centrach zabytkowych oraz przystosowania zespołów rezydencjonalnych i sakralnych do potrzeb ruchu turystycznego o charakterze krajoznawczym i pielgrzymkowym,
- wykorzystanie i adaptacja budowli zabytkowych na turystyczne obiekty usługowe.

3. Zasoby dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy

3.1. Obiekty zabytkowe nieruchome o najwyższym znaczeniu

dla gminy wpisane do rejestru zabytków

Do najcenniejszych zabytków na terenie gminy wpisanych do rejestru zabytków należą:

BIENISZEW – zespół klasztorny Kamedułów

- a) kościół p.w. Narodzenia NMP, mur., 1760-1781, rozbudowany 1932, 1939 r.

rejestr zabytków Nr A-21/326 z 3.10.1949 r.

- b) dom gościnny (2 skrzydła), ob. cele i furta, mur., ok. 1780 r.

rejestr zabytków Nr A-72/55 z 5.02.1965 r.

- c) brama wjazdowa, mur., 1 poł. XVIII w., przebudowana 1925, 1938 r.

rejestr zabytków Nr A-72/55 z 5.02.1965 r.

KAZIMIERZ BISKUPI – układ urbanistyczny, XIII - XIX w.

rejestr zabytków Nr 477/Wlkp/A z 16.03.2007 r.

KAZIMIERZ BISKUPI – zespół kościoła par. p.w. św. Marcina

- a) kościół, mur. pocz. XII w., przebudowany w 1512 r. z częściowym pozostawieniem murów romańskich w apsydzie, rozbudowany w 1859 r.

rejestr zabytków Nr A-69/51 z 1.02.1965 r.

- b) plebania, mur., pocz. XIX w.

rejestr zabytków Nr A-68/50 z 1.02.1965 r.

KAZIMIERZ BISKUPI – zespół cmentarza katolickiego

- a) kościół p.w. św. Izaaka, drewn., ok. 1640 r.

rejestr zabytków Nr A-67/49 z 1.02.1965 r.

- b) cmentarz, ok. 1791 r., czynny

rejestr zabytków Nr A-518/259 z 14.06.1995 r. (dwie kwatery północno-zachodnie)

KAZIMIERZ BISKUPI – zespół klasztorny Bernardynów ob. Misjonarzy Świętej Rodziny

- a) kościół p.w. Pięciu Braci Męczenników, mur., 1514-1518, dobudowa kaplicy św. Anny 1536 r., budowa chóru muzycznego 1606 r., zniszczony przez Szwedów 1656 r., odbudowany w k. XVIII w.
rejestr zabytków Nr A-70/52 z 1.02.1965 r.
- b) klasztor, mur., 1514-1520, zniszczony 1656 r., budowa wieży 1692 r., 1760 – 1761 r. budowa krużganków i dzwonnicy
rejestr zabytków Nr A-70/52 z 1.02.1965 r.
- c) skrzydło północne, mur., 1621-1624 r.
rejestr zabytków Nr A-70/52 z 1.02.1965 r.
- d) krużganki, mur., 1760-1761 r.
rejestr zabytków Nr A-70/52 z 1.02.1965 r.
- e) dzwonnica, szach., 1760-1761 r.
rejestr zabytków Nr A-70/52 z 1.02.1965 r.

POSADA – zespół pałacowo-parkowy

- a) pałac, mur., 2 poł. XIX w.
rejestr zabytków Nr A-385/127 z 2.09.1985 r.
- b) park, krajobrazowy, 2 poł. XIX w.
rejestr zabytków Nr A-385/127 z 2.09.1985 r.

3.2. Wykaz obiektów zabytkowych nieruchomości znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków

BIENISZEW

1. ZESPÓŁ KLASZTORNY KAMEDUŁÓW
 - a) 1 erem, mur., (pierwotnie drewniany z 1664 r.), rekonstrukcja 1975 r. wg projektu I.M. Chudobieckiego
 - b) 5 eremów, mur., (pierwotnie drewnianych z 1664 r.), rekonstrukcja I. 80 XX w. wg projektu I.M. Chudobieckiego
 - c) dom nowicjatu, mur., k. XVIII w., rekonstrukcja I. 80 XX w. wg projektu I.M. Chudobieckiego
 - d) dom gościnny – forasterium – mur., k. XVIII w.
 - e) kuchnia, mur., k. XVIII w., rekonstrukcja I. 80 XX w. wg projektu I.M. Chudobieckiego

- f) 2 bramy wewnętrzne, mur., k. XVIII w., rekonstrukcja l. 80 XX w. wg projektu I.M. Chudobieckiego
 - g) obora ob. magazyn, mur., 2 poł. XVIII w.
 - h) stodoła, drewn.-mur., 2 poł. XVIII w.
 - i) stolarnia, mur., l. 80 XX w.
 - j) ogrodzenie, mur. XVIII w., rekonstrukcja l. 80 XX w. wg projektu I.M. Chudobieckiego
2. ZESPÓŁ LEŚNICZÓWKI
- a) leśniczówka, mur., ok. 1912 r.
 - b) stodoła z oborą, mur., 1 ćw. XX w.
 - c) stodoła, mur., 1 ćw. XX w.
3. ZESPÓŁ GAJÓWKI
- a) gajówka, mur., 1 ćw. XX w.
 - b) stodoła z oborą, mur., 1 ćw. XX w.

BOROWE

- 4. GAJÓWKA, mur., ok. 1910 r.

CZĄSTKÓW

- 5. OBORA W ZESPOLE FOLWARCZNYM, mur., ok. 1880 r.

DĘBÓWKA

- 6. DOM NR 9, glin., ok. 1880 r.

DOBROSOŁOWO

- 7. PLEBANIA, mur., 1908 r.
- 8. CMENTARZ KATOLICKI, 1 poł. XIX w., czynny
- 9. DOM NR 1, mur., 2 poł. XIX w.
- 10. DOM NR 2, glin.-mur., ok. 1890 r.
- 11. DOM NR 48, mur., ok. 1880 r.
- 12. DOM NR 53, glin.-mur., 2 poł. XIX w.
- 13. DOM NR 54, glin.-mur., 2 poł. XIX w.
- 14. DOM NR 79, mur., ok. 1880 r.

JÓŻWIN

15. DOM NR 13, glin., 1938 r.
16. OBORA W ZAGRODZIE NR 9, mur., ok. 1910 r.

KAMIENICA

17. ZESPÓŁ FOLWARCZNY
 - a) rządówka, mur., pocz. XX w.
 - b) czworak, mur., pocz. XX., przebudowany
 - c) obora I, mur., pocz. XX w.
 - d) obora II, mur., pocz. XX w.
 - e) chlew, mur., pocz. XX w.

KAZIMIERZ BISKUPI

18. KAPLICZKA, mur.-kam., XIX/XX w.
19. OGRODZENIE Z BRAMĄ przy kościele par. p.w. św. Marcina, mur. k. XIX w.
20. OGRODZENIE Z BRAMĄ w zespole klasztornym, mur., k. XVIII w.

ul. B a g n o

21. DOM NR 4, mur., 1935 r.

ul. K i l i ń s k i e g o

22. DOM NR 1, mur., 1882 r.
23. DOM NR 3, glin.-mur., 1 ćw. XX w.

ul. K l a s z t o r n a

24. DOM NR 3, mur., 1 ćw. XX w.
25. DOM NR 10, mur., 1 ćw. XX w.
26. DOM NR 13 a, mur., 1 ćw. XX w.

ul. K o ś c i e l n a

27. DOM NR 2, mur., 2 poł. XIX w.
28. DOM NR 5, mur., l. 30 XX w.
29. DOM NR 9, mur., pocz. XX w.

ul. K o ś c i u s z k i

- 30. DOM NR 1, mur., 1910 r.
- 31. DOM NR 4, mur., pocz. XX w.

ul. Ł o s o s i a

- 32. DOM NR 2, mur., XIX/XX w.
- 33. DOM NR 6, mur., ok. 1925 r.
- 34. DOM NR 10, mur., 1 ćw. XX w.
- 35. DOM NR 11, mur., 1916 r.
- 36. DOM NR 13, mur., 2 poł. XIX w.
- 37. DOM NR 14, mur., ok. 1934 r.
- 38. DOM NR 20, mur., ok. 1928 r.
- 39. DOM NR 27, mur., 1 ćw. XX w.
- 40. DOM NR 29, mur., 1 ćw. XX w.
- 41. DOM NR 31, mur., 1 ćw. XX w.
- 42. DOM NR 33, mur., XIX/XX w.
- 43. DOM NR 39, mur., 1 ćw. XX w.

ul. N i e p o d l e g ł o ś c i

- 44. DOM NR 1, mur., 1 ćw. XX w.
- 45. DOM NR 3, mur., 1 ćw. XX w.
- 46. DOM NR 5, mur., 1 ćw. XX w.
- 47. DOM NR 8, mur., XIX/XX w.

ul. P o l n a

- 48. DOM NR 2 a, mur., 1 ćw. XX w.

ul. W ą s k a

- 49. DOM NR 2, mur., 1 ćw. XX w.

ul. W ę g l e w s k a

- 50. DOM NR 1, mur., 1 ćw. XX w.
- 51. DOM NR 2, mur., XIX/XX w.

pl. W o l n o ś c i

52. DOM NR 1, mur., 1934 r.
 53. DOM NR 4, mur., mur. XIX/XX w.
 54. DOM NR 5, mur., XIX/XX w.
 55. DOM NR 6, mur., XIX/XX w.
 56. DOM NR 7, mur., 1 ćw. XX w.
 57. DOM NR 8, mur., 1 ćw. XX w.
 58. DOM NR 11, mur., pocz. XX w.
 59. DOM NR 13, mur., k. XIX w.
 60. DOM NR 14, mur., k. XIX w.
 61. DOM NR 15, mur., XIX/XX w.
 62. DOM NR 17, drewn.- mur., k. XIX w.
 63. DOM NR 21, mur., 2 poł. XIX w.
64. MŁYN PAROWY, ob. elektryczny, ul. Golińska, mur., 1928 r.

KOZARZEW

65. ZAGRODA NR 1
 - a) chlew, mur., 1933 r.
 - b) stodoła, mur., 1933 r.
66. DOM NR 2, mur., 1938 r.

MARANTÓW

67. ZESPÓŁ LEŚNICZÓWKI
 - a) leśniczówka, mur., 1956 r.
 - b) budynek gospodarczy, mur., 1956 r.

NIEŚWIASTÓW

68. POZOSTAŁOŚCI ZESPOŁU FOLWARCZNEGO
 - a) spichlerz ob. dom, mur., ok. 1880 r.
 - b) gorzelnia, mur., poł. XIX w.
69. DOM NR 33, mur., k. XIX w.

POSADA

70. KAPLICZKA, mur., ok. 1910 r.

SMUCZYN

71. LEŚNICZÓWKA, mur., 1932 r.

SOKÓŁKI

72. KAPLICZKA, mur., 1948 r.

TOKARKI PIERWSZE

73. ZAGRODA NR 16

- a) dom, drewn., 1940 r.
- b) obora, glin.-mur., ok. 1930 r.

WIERZCHY

74. DOM NR 6, mur., ok. 1910 r.

WŁADZIMIRÓW

75. ZAGRODA NR 15

- a) dom, mur., ok. 1920 r.
- b) obora, glin., ok. 1920 r.

WOLA ŁASZCZOWA

76. DOM NR 8, glin., 1 ćw. XX w.

77. DOM NR 30, mur., 1 ćw. XX w.

3.3. Zespoły najcenniejszych zabytków ruchomych na terenie gminy

Do rejestru zabytków ruchomych wpisanych jest 56 obiektów stanowiących wyposażenie i wystrój kościoła i klasztoru Ojców Kamedułów w Bieniszewie; *rejestr zabytków Nr B-99/45 na podstawie decyzji Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków z dnia 3 października 1995 r.* W skład barokowego wyposażenia wchodzi m.in. ołtarze, stalle, kropielnice.

Z końca XVIII stulecia pochodzą malowidła w kapitularku przedstawiające sceny znalezienia i podwyższenia św. Krzyża (ściany) oraz Sądu Ostatecznego (sklepienie) autorstwa Johanesa Petri. Z tego samego okresu pochodzi rokokowa polichromia w zakrystii.

Do rejestru zabytków wpisanych jest również 30 obiektów z wyposażenia klasztoru i kościoła p.w. Pięciu Braci Męczenników w Kazimierzu Biskupim; *rejestr zabytków Nr B-115/61 na podstawie decyzji Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków z dnia 14 listopada 1997 r.* W skład wyposażenia zespołu klasztornego wchodzi m.in. obrazy i rzeźby świętych, barokowe Stacje Męki Pańskiej malowane na płótnie, eksponowane w klasztornych krużgankach, dwa gotyckie portale.

W drewnianym kościele cmentarnym p.w. św. Izaaka w Kazimierzu Biskupim znajduje się zespół 24 obiektów wpisanych do *rejestru zabytków pod Nr B-46/7 na podstawie decyzji Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków z dnia 2 grudnia 1985 r.* W skład wyposażenia wchodzi m.in. barokowe ołtarze z rzeźbami aniołów, obrazy i rzeźby świętych, XIX-wieczne krucyfiksy.

Kościół par. p.w. św. Marcina w Kazimierzu Biskupim posiada w swoim wyposażeniu m.in. barokowy ołtarz główny, rokokowe ołtarze boczne, neoklasycystyczny prospekt organowy, gotycką kropielnicę. Wystrój kościoła stanowi polichromia z 1905 r. pokrywająca strop i ściany całej świątyni. Sceny figuralne w bogato dekorowanych ramach nawiązują do legendarnej wyprawy św. Wojciecha do Prus w towarzystwie braci pustelników. Łuk tęczy zdobia medaliony z popiersiami świętych.

Obiekty zewidencjonowane nie są wpisane do rejestru zabytków.

3.4. Krajobraz kulturowy – obszarowe wpisy do rejestru zabytków (układy urbanistyczne, parki kulturowe, parki krajobrazowe)

Krajobraz kulturowy to przestrzeń historycznie ukształtowana w wyniku działalności człowieka, zawierająca wytwory cywilizacji oraz elementy przyrodnicze (art. 3, pkt 14 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami). W celu jego ochrony oraz zachowania wyróżniających się

krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej, cyt. Ustawa przewiduje ochronę poprzez wpis do rejestru zabytków cennych kulturowo struktur przestrzennych – układów urbanistycznych, ruralistycznych, krajobrazów kulturowych. Ochrona krajobrazu kulturowego powinna być komplementarna dla form ochronnych krajobrazu przyrodniczego wynikających ze stosownych przepisów o ochronie przyrody.

Do rejestru zabytków pod numerem 477/Wlkp/A decyzją Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków z dnia 16 marca 2007 r. wpisany został historyczny układ urbanistyczny wsi Kazimierz Biskupi, dawnego miasta. Teren ukształtowany w średniowieczu z elementami rozwiniętymi w XVIII w. oraz w XIX i pocz. XX w. obejmuje nawarstwienia kulturowo-osadnicze od czasów pradziejowych po okres nowożytny, znajdujący się w centrum rynek (pl. Wolności), układ ulic w centrum miasta, stanowiących granicę średniowiecznej lokacji: Łososia, Klasztorna, Kościelna, ulicę Golińską odchodzącą od centrum i Cmentarną, skrajną, otaczającą zespół. W obrębie historycznego układu znajdują się najcenniejsze obiekty wpisane do rejestru zabytków: kościół p.w. św. Marcina z plebanią, cmentarz grzebalny z drewnianym kościółkiem p.w. św. Izaaka, zespół klasztorny bernardynów.

Dobry stan zachowania poszczególnych elementów układu przestrzennego: placów, ulic, podziałów gruntów i architektury sakralnej, mieszkalnej oraz wyraźna czytelność ich genezy widzianej w szerokim kontekście rozwoju gospodarczo-społecznego Wielkopolski w czasie reformy państwa w średniowieczu, a także w kontekście dalszych przekształceń w wiekach późniejszych, szczególnie w końcu XVIII wieku i na początku wieku XIX, stawia historyczny ośrodek miejski w grupie cennych zespołów współtworzących dziedzictwo kulturowe kraju, co uwidacznia się również przez nagromadzenie historycznej architektury uznanej za szczególnie cenne przykłady zabytkowej zabudowy miasta, wpisanej do rejestru zabytków.

3.5. Zabytki archeologiczne

3.5.1. Wykaz stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków z terenu gminy

Na terenie gminy Kazimierz Biskupi nie ma stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków.

3.5.2. Wykaz stanowisk o własnej formie krajobrazowej

Na terenie gminy Kazimierz Biskupi znajduje się jedno stanowisko archeologiczne o własnej formie krajobrazowej. Są to relikty dworu w Kazimierzu Biskupim, st. 1, ob. AZP 55-39/1, z okresu średniowiecza.

3.5.3. Zestawienie liczbowe stanowisk archeologicznych zewidencjonowanych i wpisanych do rejestru zabytków, łącznie z ich funkcją oraz krótką analizą chronologiczną (opis koncentracji stanowisk archeologicznych – uwarunkowania fizjograficzne)

Obszar gminy Kazimierz Biskupi został rozpoznany archeologicznie w ramach Archeologicznego Zdjęcia Polski (AZP) w latach 1978-1997 AZP to program badawczy obejmujący swym zasięgiem terytorium całej Polski. Pozwala na dokładne rozpoznanie zasobów archeologicznych. W swych założeniach obejmuje bowiem kilka etapów badawczych: 1. kwerendę archiwalną w muzeach, instytucjach publicznych i publikacjach, 2. badania powierzchniowe, 3. badania sondażowe, wykopaliskowe.

Należy jednak pamiętać, że baza danych AZP jest bazą otwartą. Dołączane są do niej ciągle nowe informacje pochodzące z kolejnych badań czy też weryfikacji badań wcześniejszych.

W związku z powyższym dokumentacja stanowisk archeologicznych utworzona metodą AZP jest źródłem najbardziej aktualnej wiedzy o

terenie.

Poniżej zaprezentowano tabelkę prezentującą zasoby dziedzictwa archeologicznego z terenu gminy Kazimierz Biskupi:

stanowiska o własnej formie krajobrazowej			cmentarzyska płaskie	cmentarzyska kurhanowe	osady	ślady osadnicze	huty szkła	młyny	skarby	ogółem
dwory	grodziska	fortyfikacje ziemne								
1	0	0	0	0	47	86	0	0	0	134

Teren gminy Kazimierz Biskupi pod względem morfologicznym należy do mikroregionu Wysoczyzny Północno-Konińskiej, która stanowi część Wysoczyzny Gnieźnieńskiej, podregionu Niziny Wielkopolsko-Kujawskiej. Dokładniej gmina Kazimierz Biskupi leży w obrębie subregionów Równina Kleczewska (rozległa powierzchnia wysoczyzny morenowej płaskiej), Równina Kazimierowska (usytuowana w sąsiedztwie równoleżnikowej rynny jezior: Gosławskiego i Głodowskiego płaska równina sandrowa z wyraźną strefą drobnych pagórków kemowych) i Pagórki Powidzko-Konińskie (strefa pagórków morenowych o szerokości dochodzącej do 2 km i kilkunastometrowych wysokościach względnych) oraz, w południowo-wschodniej części gminy, Równina Maliniecka (niewielki fragment wyspy wysoczyznowej o dość urozmaiconej rzeźbie).

Granicę południową w/w subregionów wyznacza równoleżnikowo przebiegająca Pradolina Warszawsko-Berlińska.

Teren gminy leży w dorzeczu rzeki Warty, w zlewniach Strugi Ostrowickiej (dawniej – Strugi Biskupiej) i jej lewostronnego dopływu Strugi Kleczewskiej. Teren położony jest w obszarze należącym do zlewni szczytowego stanowiska Kanału Warta-Gopło.

Teren jest słabo urzeźbiony (różnice wysokości wynoszą od 15 do 20 m), przeważnie równinny, a nawet częściowo nizinny. Obserwujemy tu jedynie pagórki czołowo-morenowe, niewielkie wzniesienia i wydmy.

Z analizy morfologii terenu wynika, że omawiany obszar można podzielić na północny i południowy. Część północna to tereny pagórkowate o nieznacznych wysokościach względnych około 15 m, część południowa jest równinna, z wyjątkiem obniżenia południowo-wschodniego zlikwidowanej czaszy byłego jeziora Kurzyniec oraz obniżenia Strugi Ostrowickiej. Granica moreny brzeżnej powstałej z materiału skalnego przymarzającego do boków rozczłonkowanego jeziora lodowca jest jednocześnie granicą między częścią północną a południową.

Na obszarze gminy występują gleby gliniaste, pseudobielicowe, brunatne oraz torfowe. Lasy, które jeszcze na początku XIX wieku zajmowały około 65 % powierzchni dzisiejszej gminy, obecnie stanowią dużo mniejszy ale zwarty kompleks leśny.

Jednocześnie należy pamiętać, że znaczny obszar gminy został zmieniony w wyniku działalności Kopalni Węgla Brunatnego – odkrywka Kazimierz.

Z działalnością kopalni jest również związane zniszczenie wielu stanowisk archeologicznych. Stan archeologicznego rozpoznania terenu gminy jest niewystarczający. Uzyskanie pełnego obrazu dziedzictwa archeologicznego nie jest możliwe w związku ze zniszczeniami dokonanymi przez działalność kopalni. Dodatkowo znaczna część terenu nie poddaje się prospekcji terenowej ze względu na duże obszary leśne.

Dotychczas zarejestrowano 54 stanowiska archeologiczne. Odkryto je w wyniku rozpoznania powierzchniowego prowadzonego w ramach Archeologicznego Zdjęcia Polski (AZP).

Zewidencjonowane stanowiska archeologiczne skupiają się

przeważnie wzdłuż cieków oraz zbiorników wodnych. Ich słabe zagęszczenie związane jest zapewne z warunkami naturalnymi (słabe gleby, niedostateczne nawodnienie) mało atrakcyjnymi dla społeczności pradziejowych.

Najstarsze ślady pobytu człowieka na terenie dzisiejszej gminy Kazimierz Biskupi pochodzą z okresu mezolitu. Ślady bytności grup ludzkich z tego okresu (wyroby krzemienne) znaleziono w okolicach wsi Kozarzewek. Niewielka ilość materiału i jego mało charakterystyczne cechy nie pozwalają na przypisanie go do konkretnej kultury archeologicznej.

Z następnego okresu pradziejów, neolitu, pochodzą ślady działalności kultury pucharów lejkowatych. Główne skupisko osadnicze tej kultury widoczne jest jednak na terenach sąsiedniej gminy Kleczew. Odkryto tam kilkadziesiąt osad i obozowisk oraz cmentarzysk megalitycznych tej kultury. Na teren gminy Kazimierz Biskupi docierały jedynie odpryski z tego skupiska osadniczego. Znamy tylko jedno stanowisko Kamienica, st. 3, będące pozostałością jakiegoś niewielkiego obozowiska, sądząc po niewielkiej liczbie znalezionych fragmentów ceramiki. Niewykluczone, że na terenach zniszczonych przez kopalnię istniało ich więcej, szczególnie wzdłuż Rynny Kleczewskiej, nie ma jednak możliwości sprawdzenia tej hipotezy.

Brak śladów osadnictwa z okresu późnego neolitu i wczesnych okresów epoki brązu świadczy o regresie osadnictwa. Okolice Kazimierza Biskupiego pozostawały wówczas prawdopodobnie bezludne.

Wzrost osadnictwa związany jest dopiero z kulturą łużycką. Osadnictwo ludności tej kultury na terenie gminy Kazimierz Biskupi jest prawdopodobnie związane z działalnością grodu położonego na półwyspie Jeziora Koziegłowskiego w Janowie, gmina Kleczew. Na omawianym terenie zarejestrowano dotychczas pięć osad tej kultury. Nie udało się natomiast odkryć żadnego cmentarzyska. W zbiorach Muzeum Okręgowego w Koninie przechowywany jest czerpak gliniany znaleziony na cmentarzysku w Kazimierzu Biskupim w latach pięćdziesiątych XX wieku, jednak nie udało się go zlokalizować.

Osadnictwo kolejnej kultury zwanej kulturą przeworską jest słabo

zaznaczone (znane jest jedynie kilka osad i jedno cmentarzysko).

Po zniknięciu kultury przeworskiej, około V w. n.e., przez kilka kolejnych stuleci ziemie gminy Kazimierz Biskupi były prawdopodobnie bezludne. Osadnictwo pojawiło się tu dopiero w późnych fazach średniowiecza (IX-XIII w. n.e.) - znamy 16 punktów osadniczych z tego okresu oraz w okresie nowożytnym.

Bogatą historię zasiedlenia ma samo miasto Kazimierz Biskupi. Ślady bytności grup ludzkich na terenie dzisiejszego miasta widoczne są od epoki kamienia po czasy nowożytne. Skupiska archeologiczne skupiają się wzdłuż cieków oraz zbiorników wodnych. Najstarsze ślady zasiedlenia pochodzą z neolitu (4500-1800 p.n.e.). Dalsze etapy zasiedlenia wiążą się z epoką brązu (około 1800-650 p.n.e.) oraz wczesną epoką żelaza (około 650-125 p.n.e.). W Muzeum Okręgowym w Koninie przechowywany jest gliniany czerpak z Kazimierza (brak dokładnej lokalizacji), świadczący o istnieniu na tym terenie cmentarzyska ciałopalnego. Ze źródeł archiwalnych pochodzą również informacje o funkcjonowaniu cmentarzyska związanego z kulturą przeworską (II w. p.n.e. – IV w. n.e.). W roku 1935 odkryto grób ciałopalny wojownika wraz z wyposażeniem (oszczep, umbo, okucie tarczy). Intensywność osadnictwa wzrasta dopiero we wczesnym średniowieczu. Archeologiczne prace ewidencyjne zlokalizowały trzy osady wczesnośredniowieczne. Miejscowość uznawana jest (obok Międzyrzecza i Kaźmierza pod Szamotułami) za jedno z trzech miejsc, w którym powstał w 1003 r. erem Pięciu Braci Męczenników.

Dokładniejsze rozpoznanie posiadamy jednak jedynie dla trzech stanowisk archeologicznych, na których przeprowadzono badania wykopaliskowe.

Badaniami objęto kościół św. Marcina w Kazimierzu Biskupim. W trakcie wykopalisk uchwycono fragmenty fundamentów romańskiej świątyni i pozostałości cmentarza przykościelnego (szkielety bez wyposażenia, z na osi wschód-zachód z czaszkami zwróconymi w stronę zachodnią). Chronologia kościoła św. Marcina pozostaje w dalszym ciągu kwestią otwartą, datowanie obejmuje szeroki okres w ramach wieków XII-XIII.

Drugie badane wykopaliskowo stanowisko to relikty dworu, tak

zwane „Starostwo”, st. 1, ob. AZP 55-39/1. Jest to interesujące pod względem zachowania i usytuowania stanowisko. Zostało ono odkryte przez archeologów w wyniku badań powierzchniowych prowadzonych przez Muzeum Archeologiczne w Poznaniu i zaklasyfikowane jako grodzisko średniowieczne. W roku 1962, w związku z rozwojem odkrywki Kazimierz, zostały zorganizowane, pod kierownictwem Z. Pieczyńskiego z Muzeum Archeologicznego w Poznaniu, badania wykopaliskowe o charakterze sondażowym. Miały one niewielki zakres i w ich wyniku odkryto między innymi: żelazny grot bełtu kuszy, fragment noża z rogową oprawką, szeląg Jana Kazimierza oraz fragmenty naczyń glinianych, szklanych i kafli datowanych szeroko na średniowiecze i czasy nowożytne. Bardziej szczegółowe dane przyniosły badania P. Dębowskiego z Muzeum Okręgowego w Koninie w roku 1985. Ujawniły one istnienie relikwów dwóch budynków położonych w południowej części wzniesienia. Pierwszy, prawdopodobnie starszy, miał fundament wykonany z kamieni polnych. Drugi, przypuszczalnie młodszy, znajdował się na wschód od pierwszego. Miał on wymiary ok. 5,2 x 11,5 m. Jego fundament wykonany był z kamieni spojonych zaprawą wapienną. Piwnica licowana była cegłą. Przykrywało ją dawniej sklepienie kolebkowe, po którym zachowały się opory sklepienne. Analiza uzyskanego materiału ceramicznego wykluczyła średniowieczną (XIII-XIV w.) metrykę stanowiska, a co za tym idzie – jego funkcję jako grodziska.

„Starostwo” jest pozostałością XV lub XVI-wiecznego dworu na kopcu. Dwór był miejscem zamieszkania zarządcy i późniejsi (XV w.) dzierżawcy klucza wielkopolskiego, klucza dóbr biskupów lubusko-fürstenwaldzkich (Kazimierz Biskupi był w latach 1237-1504 centrum tego klucza). Budowę dworu należy zapewne wiązać z którymś z dzierżawców (starostów) biskupich dóbr kazimierskich w XV w. Późniejszy (od 1504 r.) szlachecki właściciel tej majątności – Mikołaj Lubrański, wojewoda kaliski, a następnie poznański, lub ktoś z jego spadkobierców, mógł dokonać w XVI w. przebudowy lub rozbudowy dworu. Według źródeł pisanych dwór rozebrano w roku 1690, a uzyskany z rozbiórki materiał przeznaczono na wzniesienia muru wokół cmentarza klasztornego i kościoła bernardyńskiego.

Trzeci obiekt, zespół klasztorny w Kazimierzu Biskupim, st. 9, ob. AZP 55-39/25, został przebadany wykopaliskowo dopiero w roku 2008 i wyniki tych badań nie zostały jeszcze opracowane. Pierwsze wyniki badań mówią o odkryciu w wirydarzu klasztorным cmentarzyska wczesnośredniowiecznego.

4. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa i krajobrazu kulturowego

4.1. Stan zachowania i obszary największego zagrożenia zabytków

4.1.1. Stan zachowania zabytków nieruchomych

Zabytki nieruchome na terenie gminy Kazimierz Biskupi wpisane do rejestru zabytków to głównie obiekty sakralne: zespół klasztorny Ojców Kamedułów w Bieniszewie, pobernardyński zespół klasztorny, kościół par. p.w. św. Marcina i kościół cmentarny p.w. św. Izaaka w Kazimierzu Biskupim. Ich stan określić należy jako dobry.

Kościół klasztorny w Bieniszewie zbudowany został w latach 1760-1781 na miejscu poprzedniego z 1672 r. Zniszczony i zdewastowany obiekt zaczęto remontować zaraz po wojnie. Kilkudziesięcioletni okres odbudowy i remontów zakończony został w 1991 r. Wzmocniono wtedy konstrukcję kościoła, odbudowano wieże, wymieniono więźbę dachową, założono nowe pokrycie z blachy miedzianej, założono instalację elektryczną, wykonano prace tynkarsko-malarskie. Od 1973 r. prowadzone były prace remontowe budynków klasztornych, w 1975 r. zrekonstruowano pierwszy erem, kolejne powstały w I. 80 XX w. Remonty budynków klasztornych prowadzone były sukcesywnie w latach dziewięćdziesiątych. W roku 1990 wykonano remont (z częściową odbudową) murowanego ogrodzenia wokół zespołu klasztorного. W 2005 r. przeprowadzono prace remontowo-konserwatorskie elewacji kościoła. W bieżącym roku

prowadzone są prace naprawcze dachu.

Gotycki kościół i klasztor w Kazimierzu Biskupim zbudowane w 1 poł. XVI w. na miejscu poprzednich drewnianych, rozbudowane w stylu barkowym w XVII i XVIII w. (1692 r. wieża, 1760-1761r. krużganki i dzwonnica). W zespole sukcesywnie prowadzone są prace remontowo-konserwatorskie. Do najważniejszych realizacji należy zaliczyć: remont sklepień, naprawę ceglanego lica ścian kościoła (1971 r.), remont kapitalny krużganków klasztornych obejmujący m.in. wymianę pokrycia dachu, założenie nowych tynków i posadzki (1976 r.), remont skrzydeł klasztornych (1981 r., 1989 r.). W 2006 r. rozpoczęto prace remontowe wirydarza obejmujące naprawę fundamentów, ścian zewnętrznych, przebudowę przypór, osuszenie ścian.

Kościół parafialny p.w. św. Marcina w Kazimierzu Biskupim fundowany prawdopodobnie przez Piotra Dunina w pocz. XII w. W 1512 r. przebudowany z inicjatywy Jana Lubrańskiego z częściowym pozostawieniem murów w apsydzie (do romańskiego trzonu dostawiono zakrystię i skarbczyk, przedłużono nawę). W 1858 r. powiększony od strony zachodniej. Odnawiany w latach 1898-1911. W okresie powojennym na skutek braku prac remontowych obiekt niszczał. Podjęto je w latach 80 XX w. W 1985 r. naprawiono mury, wymieniono pokrycie dachu. W roku 1997 naprawiono przypory, wymieniono strop nad chórem muzycznym, otynkowano zewnętrzne wnęki okienne. W latach 1999-2001 wymieniono okna na witrażowe z zabezpieczeniem antywłamaniowym, przeprowadzono pełną konserwację murów (reromanizacja). W dobrym stanie technicznym znajduje się również budynek plebanii z pocz. XIX w.

Drewniany kościół cmentarny p.w. św. Izaaka w Kazimierzu Biskupim zbudowany ok. 1640 r., odnawiany w latach 1783, 1820 i 1902. W okresie powojennym, zniszczony obiekt wyremontowano w 1965 roku. Gruntowne prace remontowe przeprowadzono w latach 1983-1985, kiedy to naprawiono więźbę dachową, założono nowy gont, uzupełniono podmurówkę i szalowanie. W roku 2001 przeprowadzono konserwację ścian zewnętrznych i wieży kościoła środkiem impregnującym i grzybobójczym. W ubiegłym roku zainstalowano system wykrywania pożaru oraz system sygnalizacji włamania i napadu.

Do rejestru zabytków wpisane są dwie kwatery cmentarza parafialnego w Kazimierzu Biskupim z najstarszymi zachowanymi nagrobkami. Ogólny stan zachowania nagrobków i drzewostanu jest zadowalający.

Do rejestru zabytków wpisany jest również, jedyny zachowany na terenie gminy, zespół pałacowo-parkowy w Posadzie, założony w 2 poł. XIX w. Zrujnowany pałac, po odbudowie w l. 80 XX w. stał się siedzibą Państwowej Służby Ochrony Zabytków (ob. Delegatura Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Poznaniu). Jego stan techniczny nie budzi zastrzeżeń. W bardzo złym stanie znajduje się otaczający go park, częściowo uporządkowany w 1992 r. w pobliżu pałacu. Pozostała część jest zaniedbana i zarośnięta. Na skutek braku pielęgnacji, na znacznych powierzchniach nastąpił nadmierny rozrost krzewów i drzew pochodzących z samosiewu, zatarty został układ komunikacyjny. Obiekt pozbawiony jest również typowych elementów, niezbędnych do jego właściwego funkcjonowania, tj. ławek, koszy na odpadki. Ze względu na dużą wartość założenia pałacowego, park należałoby poddać gruntownej rewaloryzacji.

4.1.2. Stan zachowania zabytków ruchomych

Zabytki ruchome na terenie gminy Kazimierz Biskupi to obiekty stanowiące wyposażenie i wystrój obiektów sakralnych. Ich stan zachowania określić należy jako dobry.

Wyposażenie i wystrój zespołu klasztornego Ojców Kamedułów w Bieniszewie pochodzące w większości z XVIII w. jest sukcesywnie konserwowane. W 1982 r. prowadzono prace przy konserwacji polichromii w kaplicy św. Krzyża (kapitularz), w roku następnym w zakrystii. W 2003 r. przeprowadzono konserwację rokokowej dekoracji malarskiej kapiteli kolumn, zacheuszek i bordiur obrazów, rok później konserwacji poddano ołtarz główny.

Systematycznym zabiegiem konserwatorskim poddawane jest wyposażenie klasztornego zespołu pobernardyńskiego w Kazimierzu Biskupim. W latach 1999-2001 przeprowadzono konserwację drewnianych rzeźb, w latach 1998-2003 konserwację 14 wielkoformatowych obrazów

przedstawiających Mękę Pańską.

Od 2006 roku prowadzone są prace konserwatorskie we wnętrzu kościoła cmentarnego p.w. św. Izaaka w Kazimierzu Biskupim. W 2006 r. konserwacji poddano ołtarz główny, w 2007 r. rzeźby z belki tęczowej. W bieżącym roku rozpoczęto konserwację dwóch rokokowych ołtarzy bocznych.

Kościół par. p.w. św. Marcina w Kazimierzu Biskupim posiada wyposażenie nie wpisane do rejestru zabytków. Jest ono na bieżąco konserwowane. W 1994 r. przeprowadzono konserwację ołtarza głównego i polichromii w prezbiterium, rok później konserwacji poddano polichromię w nawie, ołtarze boczne, ambonę i prospekt organowy. W 1997 r. wykonano remont organów.

Wszelkie prace przy obiektach nieruchomych i ruchomych wpisanych do rejestru zabytków wymagają pozwolenia konserwatora zabytków po uprzednim uzgodnieniu ich zakresu w Delegaturze Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Koninie.

4.1.3. Stan zachowania zabytków archeologicznych oraz istotne zagrożenia dla zabytków archeologicznych

Stanowiska archeologiczne podlegają stałym zagrożeniom. Z każdym rokiem, wraz z rozwojem techniki, intensyfikacją działalności przemysłowej, gospodarczej, rolniczej rośnie stopień ich zagrożenia oraz pojawiają się nowe.

W myśl art. 6 pkt 3 Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 162, poz. 1568) wszystkie zabytki archeologiczne – bez względu na stan zachowania podlegają ochronie i opiece. Należy przy tym pamiętać, że zasięg stanowisk archeologicznych został wyznaczony na mapach na podstawie badań powierzchniowych. Jednak nie może on odpowiadać dokładnie zasięgowi występowania pozostałości osadnictwa pradziejowego pod ziemią. Dlatego należy traktować go zawsze orientacyjnie, może bowiem okazać się, że obiekty archeologiczne zalegają także w sąsiedztwie wyznaczonego na

podstawie obserwacji powierzchniowej, zasięgu stanowiska.

Najlepiej zachowane są stanowiska archeologiczne położone na nieużytkach, terenach niezabudowanych oraz terenach zalesionych. Należy tutaj przypomnieć, że ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami nakłada na każdego, kto zamierza realizować nowe zalesienia lub zmianę charakteru dotychczasowej działalności leśnej na terenie, na którym znajdują się zabytki archeologiczne, obowiązek pokrycia kosztów badań archeologicznych oraz ich dokumentacji.

Dużym zagrożeniem dla stanowisk archeologicznych są natomiast inwestycje budowlane i przemysłowe (zwłaszcza rozwój budownictwa mieszkalnego i przemysłowego oraz budowa dróg), nielegalna eksploatacja piasek i żwirowni. Istotnym zagrożeniem jest również działalność rolnicza, zwłaszcza intensywna orka.

Do innego rodzaju zagrożeń należy działalność nielegalnych poszukiwaczy. Zagrożają oni przede wszystkim cmentarzyskom oraz stanowiskom o własnej formie krajobrazowej, jak grodziska czy fortyfikacje ziemne oraz pozostałości z okresu II wojny światowej.

Dlatego dla ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego, na obszarach występowania stanowisk archeologicznych oraz w strefie ich ochrony, podczas inwestycji związanych z robotami ziemnymi, wymagane jest prowadzenie prac archeologicznych w zakresie uzgodnionym pozwoleniem na badania archeologiczne Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków-Delegatury w Koninie przed uzyskaniem pozwolenia na budowę lub przed rozpoczęciem prac ziemnych.

Również przebudowa układów urbanistycznych, ruralistycznych i założeń pałacowo-parkowych prowadzi często do naruszenia średniowiecznych i nowożytnych nawarstwień kulturowych. W związku z tym wszystkie prace ziemne wymagają jednoczesnego prowadzenia badań archeologicznych. Wyniki badań często stanowią jedyną dokumentację następujących po sobie faktów osadniczych na tym terenie. Pozwalają one skorygować, uszczegółowić i potwierdzić informacje uzyskane ze źródeł pisanych. Pozyskany w trakcie badań materiał ruchomy umożliwia uzupełnienie danych o kulturze materialnej mieszkańców.

Obszary największego zagrożenia dla zabytków archeologicznych

Gmina Kazimierz Biskupi jest gminą o charakterze rolniczo-przemysłowym. Dominującym czynnikiem w gospodarce gminy jest odkrywkowa eksploatacja węgla brunatnego. W jej wyniku ponad połowa obszaru gminy zajęta została przez odkrywki i zwałowiska nakładu. Ograniczone zostały w jej wyniku powierzchnie zajmowane przez grunty rolne i leśne, a pozostałe obszary znalazły się w obrębie leja depresyjnego kopalni.

Obecnie eksploatacja odkrywek na terenie gminy została zakończona. Ostatnią odkrywkę – O/Kazimierz Biskupi Pd. zamknięto w 2001 roku.

Z pozostałych działań, które stanowią zagrożenie dla dziedzictwa archeologicznego, Program Rozwoju Lokalnego Gminy Kazimierz Biskupi z roku 2004 wymienia:

Inwestycja	Termin realizacji
Po skomunalizowaniu modernizacja drogi w Woli Łaszczowej (ogrody) (dywanik asfaltowy)	2009
Modernizacja ulicy Bielawy w Kazimierzu Biskupim	2009
Modernizacja ulicy 1-go Maja w Kazimierzu Biskupim	2009
Budowa ul. Reymonta w Posadzie	2009
Budowa drogi Bielawy I – Bielawy II	2008
Budowa drogi Bielawy – Sowia Góra	
Modernizacja drogi w Sokółkach	2008
Budowa drogi Wierzchy – Lucynowo	2009
Dokończenie budowy drogi w Dobrosławowie	2010
Budowa kanalizacji sanitarnej z przykanalikami dla miejscowości Posada, Wieruszew, Wola Łaszczowa etap II, cz III Zadanie E, F, D	2007-2008
Budowa kanalizacji sanitarnej z przykanalikami dla miejscowości Tokarki i Cząstków Zadanie nr 4 i 5	2007-2008
Budowa kanalizacji sanitarnej z przykanalikami	2009-2010

dla miejscowości Dobrosołowo, Anielewo i Komorowo	
Budowa kanalizacji sanitarnej pd.-wsch. część miejscowości Posada	2007-2008
Budowa kanalizacji w Józwinie i Kamienicy	2009-2010
Budowa kanalizacji w Wieruszewie i Ludwikowie	2008-2009
Budowa oczyszczalni przydomowych na terenie gminy	2009-2010
Budowa ścieżki rowerowej w Woli Łaszczonej w kierunku szkoły w Sokółkach	2011
Uzbrojenie terenów pod budownictwo mieszkaniowe w rejonie Bielawy – Olesin (budowa infrastruktury technicznej)	2011-2012
Budowa plantów i parku „Pięciu Braci Męczenników” w rejonie Kościoła Farnego i Klasztoru nad rzeką Struga Ostrowicka	2008-2009

W celu ochrony stanowisk archeologicznych oraz pradziejowych, średniowiecznych i nowożytnych nawarstwień kulturowych niezbędne jest uzgadnianie oraz wypełnianie przez inwestorów wymogów konserwatorskich określonych przez Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

4.1.4. Obszary największego zagrożenia dla zabytków w gminie

a) nieruchomości

Gmina Kazimierz Biskupi nie posiada ogólnego gminnego planu zagospodarowania przestrzennego będącego prawem miejscowym. Z punktu widzenia ochrony konserwatorskiej jest to istotne zagrożenie dla zabytków nieruchomości. Bowiernie ustalenie ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego gminy jest jedną z czterech form ochrony wymienionej w art. 7 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Pozostałe, wpis do rejestru zabytków, dotyczy nielicznej grupy obiektów, zaś uznanie za pomnik historii lub utworzenie parku kulturowego

obecnie gminy nie dotyczy. Brak szczegółowych zapisów dotyczących ochrony zabytków ujętych w ewidencji może spowodować daleko idące przekształcenia przestrzenne, kubaturowe, materiałowe i architektoniczne. Dlatego też inwestycje realizowane w oparciu o decyzje o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu oraz o ustaleniu lokalizacji celu publicznego muszą być każdorazowo uzgadniane z urzędem konserwatorskim.

Tradycyjne budownictwo wiejskie na obszarze całej gminy ulega mniej lub bardziej dynamicznej zmianie, tak w funkcji obiektów jak i w formie. Wiąże się to z przemianami tradycyjnego wzorca rodziny wiejskiej, zmianami zachodzącymi w lokalnych społecznościach wioskowych. Nowatorskie trendy gospodarowania, niszczą lub wręcz eliminują pozostałości dawnej architektury budowlanej. Na terenie gminy Kazimierz Biskupi praktycznie nie spotyka się już tradycyjnego budownictwa drewnianego.

b) ruchomych

Zabytki ruchome na terenie gminy, stanowiące wyposażenie obiektów sakralnych, są właściwie i prawidłowo chronione.

4.2. Uwarunkowania wynikające ze „Strategii Rozwoju Gminy Kazimierz Biskupi”

Strategia Rozwoju Gminy Kazimierz Biskupi opracowana w 2000 r. przyjęta została przez Radę Gminy Uchwałą Nr XXX/229/2000 z dnia 26.10.2000 r.

Dokument określił nową misję rozwoju gminy: *Gmina Kazimierz Biskupi jest dobrym miejscem do życia i pracy. Należy ona do czołówki gmin Wielkopolski. Jej mieszkańcy są zadowoleni ze standardu życia. Ich główne źródła dochodów związane są z twórczym i kompleksowym wykorzystaniem:*

- *Dziedzictwa historycznego*
- *Położenia geograficznego i bogactwa natury*

- *Możliwości wsi i rolnictwa*
- *Zaplecza sportowo-rekreacyjnego i oświatowo-kulturalnego*

W ramach misji sformułowano wizję rozwoju gminy, czyli ogólne określenie tego, jaka ma być gmina za 10-15 lat oraz fundamentalne dwa cele strategiczne oraz cele główne i szczegółowe określające kierunki aktywizacji gospodarczej gminy.

Jako jeden z głównych celów związanych z bogatą historią regionu przyjęto *Wzmocnienie roli Kazimierza Biskupiego jako ośrodka kultu religijnego*. Ma on być realizowany poprzez następujące cele szczegółowe:

- Odtworzenie miejsc związanych z kultem św. Braci Męczenników,
- Utworzenie nowych obiektów związanych z kultem św. Braci Męczenników
- Przygotowanie produkcji i sprzedaży pamiątek związanych z kultem św. Braci Męczenników
- Organizowanie imprez związanych z kultem św. Braci Męczenników
- Przygotowanie systemu informacji i promocji dotyczącego kultu św. Braci Męczenników
- Korzystanie z przykładów i doświadczeń miejscowości znanych z kultu religijnego i współpraca z nimi

Celom szczegółowym przypisano w rozdz. 6 „Cele strategiczne” konkretne działania gwarantujące ich realizację:

- 1) odtworzenie miejsc i zabytków związanych z kultem św. Braci Męczenników,
- 2) odbudowanie historycznych kaplic Pięciu Braci Męczenników,
- 3) odbudowanie tzw. Łosośki (kaplicy ze św. źródłem),
- 4) odzyskanie obrazu Matki Boskiej z wizerunkiem fundatora Lubrańskiego, znajdującego się w Muzeum Narodowym w Warszawie,
- 5) utworzenie nowych obiektów związanych z kultem św. Braci Męczenników,

- 6) założenie parku z elementami historyczno-religijnymi,
- 7) zbudowanie pomnika patronów Kazimierza Biskupiego,
- 8) zbudowanie panoramy kazimierskiej (za parkingiem klasztoru),
- 9) przygotowanie trasy wycieczkowej (pieszo-rowerowej) Kazimierz Biskupi – Licheń,
- 10) oznakowanie i opisanie obiektów sakralnych i innych zabytków, utworzenie „niebieskiej trasy turystycznej”,
- 11) organizowanie imprez związanych z kultem św. Braci Męczenników; jubileusz 1000-lecia śmierci św. Braci Męczenników, spektakle plenerowe *Żywot Pięciu Braci Męczenników*,
- 12) wydanie drugiego tomu monografii Kazimierza Biskupiego.

W rozdz. 2 „Analiza SWOT gminy Kazimierz Biskupi” pkt „Siedem mocnych stron gminy Kazimierz Biskupi” wymieniono jako znaczące dla rozwoju gminy dziedzictwo historii i kultury: *zabytki prehistoryczne, szlak bursztynowy w pobliżu szlaku piastowskiego i cysterskiego, kult Pięciu Braci Męczenników, kościół p.w. św. Marcina, klasztor Misjonarzy Świętej Rodziny i muzeum misyjne, klasztor Kamedułów w Bieniszewie, postać Jana R. Patkula, tradycje rzemieślnicze, tradycje walki o polskość, miejsca związane z Powstaniem Styczniowym i II wojną światową, wielkie rody, znane nazwiska (Lubrańscy, Mielżyńscy, Mańkowscy, Wierusz Kowalski, Jan Łechtański, Nepomucen Godlewski).*

Strategia Rozwoju Gminy uwzględnia ochronę dziedzictwa kulturowego, włącza ją w rozwój gminy zarówno w zakresie wykorzystania obiektów zabytkowych do celów turystycznych podnoszących jej atrakcyjność jak również promocję imprez kulturalnych, plenerowych i festynów związanych z tradycją tego regionu.

4.3. Uwarunkowania wynikające z „Gminnego Programu Ochrony Środowiska dla Gminy Kazimierz Biskupi”

Przyjęty Uchwałą Rady Gminy Nr XXIX/268/2005 z dnia 31 marca 2005 r. *Gminny Program Ochrony Środowiska dla Gminy Kazimierz Biskupi* na lata 2004-2007 z uwzględnieniem perspektyw na lata 2008-2011 zawiera zapisy dotyczące ochrony dziedzictwa kulturowego.

W rozdz. 3 „Tereny i obiekty prawem chronione” wymieniono najcenniejsze obiekty zabytkowe na terenie gminy. Wykaz obejmuje zabytki architektury i budownictwa wpisane do rejestru zabytków.

W *Programie* opracowana została analiza SWOT zawierająca mocne i słabe strony oraz istniejące szanse i zagrożenia gminy. Do mocnych stron zaliczono m.in. bogactwo przyrodnicze – fragmenty Puszczy Kazimierskiej, rezerваты przyrody – oraz dziedzictwo historii i kultury.

4.4. Uwarunkowania wynikające z „Planu Rozwoju Lokalnego Gminy Kazimierz Biskupi”

Przyjęty przez Radę Gminy w Kazimierzu Biskupim Uchwałą Nr XLII/496/2006 z dnia 28 kwietnia 2006 r. *Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Kazimierz Biskupi* oparty został m.in. na celach i zadaniach wymienionych w *Strategii Rozwoju Gminy*, które wynikają z potrzeb społecznych, gospodarczych i środowiskowych, tworząc warunki do trwałego i zrównoważonego rozwoju gminy.

W rozdz. III „Aktualna sytuacja społeczno-gospodarcza na obszarze objętym wdrażaniem planu”, pkt 4 „Zagospodarowanie przestrzenne”, ppkt 4.4. „Stan obiektów dziedzictwa kulturowego” wymieniono najcenniejsze obiekty architektury i budownictwa na terenie gminy wpisane do rejestru zabytków, nie formułując w dalszej części wniosków dotyczących wykorzystania zabytków, jako jednego z ważnych elementów podnoszących atrakcyjność gminy, sprzyjających rozwojowi turystyki na jej terenie.

4.5. Uwarunkowania wynikające ze „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy ”

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Kazimierz Biskupi opracowano na podstawie Uchwały Nr XXV/231/2000 Rady Gminy z dnia 26 października 2000 r. Zarząd Gminy, w wyniku przyjętej polityki przestrzennej, skierowanej na

urbanizację terenów przylegających do m. Konina, zaktywizowanie terenów o walorach turystycznych i kulturowych postanowił zaktualizować opracowane w 1996 r. *Studium*.

Zmiana *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy* została przyjęta Uchwałą Nr VI/76/2003 Rady Gminy z dnia 12 czerwca 2003 r.

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy składa się z:

- I. Tekstu zawartego w dwóch tomach zatytułowanych:
 - 1) „Gmina Kazimierz Biskupi – studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy – Zmiana Studium – Uwarunkowania”,
 - 2) „Gmina Kazimierz Biskupi – studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy – Zmiana Studium – Kierunki Zagospodarowania”.
- II. Części rysunkowej sporządzonej na planszy w skali 1:10000.

W rozdz. 4 tomu pierwszego omówiono uwarunkowania wynikające z ochrony dóbr kultury. W punkcie 4.1. przedstawiono historię układu przestrzennego Kazimierza Biskupiego. W punkcie 4.2. „Przedmiot ochrony” zawarto zapis, iż dobra kultury są chronione na podstawie przepisów Ustawy o ochronie dóbr kultury z dnia 15 lutego 1962 r. (Dz. U. Nr 10, poz. 48). Ochronie konserwatorskiej podlegają obiekty wpisane do rejestru zabytków oraz znajdujące się w wykazie sporządzonym przez wojewódzkiego konserwatora zabytków.

W punkcie 4.3. przedstawiono uwarunkowania wynikające z Ustawy o zagospodarowaniu przestrzennym. Zgodnie z przepisami cyt. Ustawy, w zagospodarowaniu przestrzennym uwzględnia się nie tylko wymagania ochrony dziedzictwa kulturowego, ale także ładu przestrzennego, urbanistyki i architektury, walory architektoniczne i krajobrazowe, wymagania ochrony środowiska przyrodniczego. Chodzi tu przede wszystkim o wychwycenie obiektów oraz zjawisk przestrzennych istotnych dla kultury lokalnej. Wychwycenie specyficznych elementów środowiska kulturowego, ocena obiektów i zjawisk ma na celu doprowadzenie do sformułowania wytycznych pod adresem współczesnej i przyszłej

zabudowy. Obecnie, mimo daleko posuniętej dowolności w zakresie stosowania form architektonicznych istnieje silna potrzeba poszukiwania stylu regionalnego w odniesieniu do zabudowy miejskiej, a szczególnie wiejskiej. Uroda starych zespołów architektonicznych wynika z respektowania przez wszystkich uczestniczących w procesie inwestowania dawnych zasad regulacyjnych. Zasady te powinny obowiązywać począwszy od ogólnego rozplanowania miejscowości. Elementami najbardziej identyfikowanymi i zapamiętywanymi są jego komponenty: układy placowe, charakterystyczne ulice, aleje, osie widokowe, dominanty przestrzenne, charakterystyczne obiekty.

Cechy specyficzne mniejszych miejscowości, wsi, uzależnione są od zwartości lub rozproszenia zabudowy, ukształtowania terenu, występowania dominant przestrzennych, wystroju budynków. Kapitalne znaczenie dla pozytywnego odbioru przestrzeni poszczególnych miejscowości posiada fakt występowania zespołów zieleni, zwłaszcza wówczas, gdy stanowi ona odpowiednie tło dla architektury lub sama w sobie tworzy atrakcyjną kompozycję.

Zasady kształtowania samych budynków winny być zróżnicowane w zależności od położenia (zabudowa zwarta, rozproszona), a także sposobu użytkowania. Zasady regulacyjne przesądzają o:

- sposobie usytuowania budynku na działce,
- procentowym udziale powierzchni zabudowanej działki w stosunku do powierzchni niezabudowanej,
- liczbie kondygnacji,
- rodzaju dachu i sposobie ustawienia kalenic,
- zalecanych rozwiązaniach funkcjonalnych i kompozycyjnych, detalach architektonicznych,
- elementach małej architektury.

W rozdz. 5 „Uwarunkowania sfery społeczno-gospodarczej” pkt 5.4. „Miejsca pracy” wskazano na dużą rolę wartości kulturowych obok przyrodniczo-krajobrazowych w tworzeniu miejsc pracy. Inwestorzy poszukując terenów, poza wymogiem ekonomicznym, zwracają uwagę na wizerunek miejscowości oraz wartości życia kulturalnego i możliwość rekreacji.

Kazimierz Biskupi, opierając się na zapisach historycznych, bazując na zachowanych wartościach kulturowych, powinien kształtować i wzbogacać tożsamość ośrodka gminnego i okolicy. Troska o pozycję kulturalną gminy prowadzi do wzmocnienia kryteriów branych pod uwagę przez inwestorów przy wyborze miejsca pracy. W mieście i gminie należy wywołać proces dążenia do stworzenia miejsc niezwykłych, nasyconych symboliką o specyficznym nastroju. Tego rodzaju potencjał drzemie głównie w zespole zabytków sakralnych. W celu wypromowania gminy postanowiono utworzyć „Forum Kulturowo-Konsultacyjne”, które byłoby jej swoistym ambasadorem w jak najszerszym kontekście.

W tomie drugim opracowania „Kierunki zagospodarowania przestrzennego”, w rozdz. 1 „Określenie głównych celów gospodarki przestrzennej gminy Kazimierz Biskupi”, pkt 1.1. „Cele gospodarki przestrzennej a strategia rozwoju gminy” zamieszczono szanse rozwojowe gminy, wśród których wymienia się zwiększenie oferty kulturalno-rozrywkowej, zwłaszcza na bazie istniejących zabytków; organizowanie kursów, szkoleń, aktywnych form rozrywki i wypoczynku. Wśród szczegółowych celów w zakresie mającym bezpośredni wpływ na gospodarkę przestrzenną wymieniono „*Cele przestrzenne i kulturowe*”, które mają być realizowane poprzez następujące działania:

- Pielęgnowanie zabytków, relikwii archeologicznych, pamiątek historycznych, wszystkich przejawów kultury lokalnej, a szczególnie dążenie do podwyższenia walorów przestrzennych miejscowości Kazimierz Biskupi zwłaszcza w otoczeniu najcenniejszych zabytków architektury sakralnej
- Dążenie do uatrakcyjnienia poszczególnych miejscowości. Uzupełnianie wolnych działek ciekawymi obiektami nawiązującymi do lokalnych wzorów architektonicznych
- Tworzenie spójnych układów budowlanych poszczególnych miejscowości, eksponowanie obiektów zabytkowych, wprowadzenie zieleni do kompozycji urbanistycznych
- Propagowanie historii gminy
- Zwiększenie liczby imprez kulturalnych, gospodarczych,

sportowych, szerokie propagowanie ich w kraju i za granicą

- Oznakowanie w terenie tzw. szlaków kulturowych, przede wszystkim Piastowskiej Drogi Romańskiej. Podjęcie działań promocyjnych – mapy turystyczne, przewodniki, wymiana kulturalna z bratnimi gminami w krajach Unii Europejskiej
- Dbłość o stosowanie historycznego nazewnictwa
- Rozszerzenie prawnej ochrony obiektów o walorach historycznych i estetycznych

Rozdz. 3 poświęcony został w całości ochronie dóbr kultury. W punkcie 3.1. wyznaczone zostały ogólne zasady kształtowania przestrzeni obszarów zabytkowych:

- zachowanie i porządkowanie historycznych układów urbanistycznych oraz porządkowanie ich struktury przestrzennej,
- rozwój budownictwa w oparciu o istniejące zabytki na zasadzie kontynuacji cech przestrzennych – kształtowanie skali i formy nowej zabudowy w nawiązaniu do historycznej,
- rozwój turystyki poprzez wykorzystanie zabytków architektury jako walorów krajoznawczych,
- przekształcanie oraz waloryzacja obiektów dysharmonijnych i obszarów zdegradowanych,
- podporządkowanie i wpisywanie nowej zabudowy w krajobraz.

W punkcie 3.2. zamieszczono wnioski konserwatorskie:

1. W obrębie strefy ochrony konserwatorskiej zespołu dworsko-parkowego obowiązuje:
 - a) historyczna parcelacja (zgodnie z zasadą niepodzielności zespołów),
 - b) zachowanie zabytkowej zieleni,
 - c) zachowanie zabytkowej zabudowy,
 - d) podporządkowanie nowych obiektów układowi zabytkowemu w zakresie lokalizacji, skali i formy,
 - e) użytkowanie nie kolidujące z historyczną funkcją obiektu.
2. Na terenie cmentarzy objętych ochroną konserwatorską obowiązuje:
 - a) historyczna parcelacja,

- b) historyczne rozplanowanie,
 - c) zachowanie zabytkowej sztuki sepulkralnej i ogrodzenia,
 - d) zachowanie zabytkowej zieleni.
3. Na obszarze strefy ochrony konserwatorskiej układu urbanistycznego Kazimierza Biskupiego obowiązuje:
- a) historyczne rozplanowanie,
 - b) historyczna linia zabudowy,
 - c) historyczna parcelacja; niezbędne zmiany wymagają uzgodnienia służby ochrony zabytków,
 - d) zachowanie zabytkowej zabudowy (obiekty wpisane do rejestru),
 - e) zachowanie zabytkowej zieleni,
 - f) zharmonizowanie nowych obiektów (zabudowa uzupełniająca, plombowa) z zabudową zabytkową w zakresie skali, formy (bryła i artykulacja architektoniczna), materiału i kolorystyki,
 - g) podporządkowanie nowych elementów wyposażenia ulic, placów (mała architektura, reklamy, nawierzchnie, oświetlenie itp.) układowi zabytkowemu.
4. Na obszarze strefy „W” ochrony reliktyw archeologicznych obowiązuje zakaz jakiegokolwiek działalności budowlanej i przemysłowej.
5. Wszelkie zmiany planowane w obiektach i na obszarach objętych ochroną konserwatorską, takie jak:
- a) w odniesieniu do zabudowy – rozbiórki, remonty, przebudowy, rozbudowy, budowy,
 - b) w odniesieniu do zieleni – wycinki, nasadzenia, prace porządkowe i pielęgnacyjne,
 - c) podziały geodezyjne,
 - d) prace ziemne,
 - e) zmiany sposobu użytkowania,
 - f) zmiany zagospodarowania

wymagają uzgodnienia kierownika Delegatury Służby Ochrony Zabytków w Koninie, działającego z upoważnienia Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków (obiekty wpisane do rejestru zabytków – na podstawie art.27 Ustawy z dnia 15 lutego 1962 r. o ochronie dóbr kultury

(Dz. U. Nr 10, poz. 48 ze zmianami); pozostałe obiekty objęte ochroną- na podstawie art. 40 ust. 4 pkt 4 Ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. o zagospodarowaniu przestrzennym oraz art. 93 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami).

W Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Kazimierz Biskupi, w tomie „Uwarunkowania” znajduje się wzmianka o dworze na kopcu w miejscowości Kazimierz Biskupi (rozdział 4. „Uwarunkowania środowiska kulturowego”, pkt 4.1. „Historia układu przestrzennego miejscowości Kazimierz Biskupi”):

Na jednej z wysepek na terenie bagiennym przy jeziorze Bieniszew znajdował się murowany dwór na kopcu (XV-XVII w.) zwany Starostwem wraz z umocnieniem drewniano-ziemnym (wały ziemne i fosy umocnione palisadą drewnianą).

4.6. Uwarunkowania wynikające z miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego

Gmina Kazimierz Biskupi nie posiada Gminnego Ogólnego Planu Zagospodarowania Przestrzennego. Miejscowe plany dla fragmentów miejscowości, sporządzane głównie na wnioski właścicieli gruntów, obejmują obszary zlokalizowane poza strefami ochrony konserwatorskiej, nie występują na nich również rozpoznane relikty archeologiczne.

Ustalenia w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego wynikają z zapisów zawartych w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy i są każdorazowo uzgadniane z kierownikiem Delegatury Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Koninie.

Inwestycje na terenie gminy Kazimierz Biskupi wykonywane są na podstawie decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu oraz ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, które każdorazowo uzgadniane są z urzędem konserwatorskim.

4.7. Uwarunkowania wynikające z ochrony przyrody i równowagi ekologicznej

W czasach wielkich przekształceń środowiska, związanych przede wszystkim z urbanizacją i uprzemysłowieniem, ogromne znaczenie ma zachowanie w niezmienionym stanie terenów mało jeszcze zdegradowanych, gdzie przyroda zachowała wiele z naturalnego uroku. Formami takiej ochrony są parki krajobrazowe i obszary chronionego krajobrazu. Tworzy się je na obszarach o wysokich walorach naturalnych środowiska oraz o nieprzeciętnych właściwościach estetycznych krajobrazu, nierzadko połączonych z wartościami historycznymi, turystycznymi i krajoznawczymi.

Część gminy Kazimierz Biskupi leży w obrębie **Powidzko-Bieniszewskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu** utworzonego Uchwałą Nr 53 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Koninie z dnia 29 stycznia 1986 r. w sprawie ustalenia obszarów krajobrazu chronionego i zasad korzystania z tych obszarów. Omawiany obszar o całkowitej powierzchni 460 km² jest najważniejszym ogniwem ekologicznym systemu ochrony ze względu na największą w skali dawnego województwa konińskiego koncentrację walorów przyrodniczych, krajobrazowych i rekreacyjnych. Jest to najcenniejszy pod względem morfotycznym obszar mający żywą rzeźbę młodoglacjalną. Cechuje go ogromne bogactwo tak charakterystycznych form jak rynny polodowcowe, wzgórza moreny czołowej, płaska i falista forma moreny dennej, liczne jeziora: Powidzkie, Niedzięgiel, Suszewskie, Wilczyńskie, Budziławskie, Ostrowickie, w znacznej części linii brzegowej otoczone lasami.

Powidzko - Bieniszewski Obszar Chronionego Krajobrazu obejmuje fragment Pojezierza Gnieźnieńskiego połączony ciągiem wzgórz moreny czołowej z resztką dawnej Puszczy Bieniszewskiej. Puszcza Bieniszewska zajmuje obszar o powierzchni 952,5 ha, obejmując zwarty kompleks

żyźnych lasów liściastych, w większości dobrze zachowanych lasów gradowych oraz łągów. Obszar włączony jest do europejskiej sieci obszarów chronionych NATURA 2000 jako specjalny obszar ochrony siedlisk (Dyrektywa Siedliskowa).

Na terenie Puszczy Bieniszewskiej wydzielono cztery rezerваты przyrody:

- Rezerwat Mielno
- Rezerwat Bieniszew
- Rezerwat Sokółki
- Rezerwat Pustelnik

Rezerwat przyrody Mielno utworzony Zarządzeniem Ministra Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego z dnia 28 września 1957 r. o powierzchni 94,43 ha obejmuje Jezioro Mielno wraz z otaczającym je lasem i łąkami. Pierwotnie miał chronić miejsca łągowe ptactwa wodnego oraz reliktowe stanowisko brzozy niskiej, pierwszej, obok brzozy karłowatej, które pojawiły się na terenie Polski w okresie późnoglacialnym w strefie bezdrzewnej tundry. Jednak ze względu na obniżenie się poziomu wód gruntowych zaczyna zanikać. Obecnie obserwuje się proces „starzenia się” jeziora i sukcesje zbiorowisk roślinnych w jego obrębie w kierunku torfowiska. W rezerwacie występują 24 gatunki drzew (w tym pomnikowy okaz dębu szypułkowego) i 19 gatunków krzewów.

Rezerwat przyrody Bieniszew o powierzchni 144,4 ha utworzony 1996 r. w celu zachowania fragmentu lasu reprezentującego fitocenozę świetlistej dąbrowy i środkowoeuropejskiej mokrej dąbrowy trzęślicowej. Spotykany jest tu również zespół grądu ubogiego, rosnącego w najbardziej zróżnicowanym pod względem rzeźby terenu fragmencie Puszczy Bieniszewskiej. Obecnie dąbrowy występują w zubożałej postaci, w drzewostanie dominuje dąb bezszypułkowy miejscami z domieszką sosny zwyczajnej, w poszyciu leszczyny, rzadko buka i jałowca pospolitego. Runo jest bogate, zawiera kilka gatunków prawnie chronionych. W części południowej znajduje się kilka jeziorzek śródleśnych, w tym Jezioro Wściekle, w pobliżu którego znajduje się fragment łągu olszowego ze starymi olszami i czeremchą, które na skutek ogólnego przesuszenia

całego terenu ewoluują w kierunku grądu.

Rezerwat przyrody Sokółki utworzony Zarządzeniem Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 14 czerwca 1996 r. obejmuje obszar o powierzchni 240 ha., stanowi pozostałość dawnych Lasów Kazimierzowskich. Dominujące fitocenozy to grąd środkowoeuropejski oraz łągi, jesionowo-olszowy i jarzmiankowo-jesionowy. Lasy te charakteryzują się dobrze wykształconym podszytem (grab, klon, buk) i dość bogatym runem.

Rezerwat przyrody Pustelnik o powierzchni 100,25 ha utworzony został w 1997 r. Podstawowym celem ochrony jest zbliżony do naturalnego fragment lasów łągowych i gradowych. Występują tu fitocenozy rzadkiego w Wielkopolsce łągu jarzmiankowo - jesionowego, grądu środkowoeuropejskiego oraz zbiorowiska z brzozą omszoną. Łęg jarzmiankowo – jesionowy jest bogatą w gatunki fitocenozą, wykazującą przywiązanie do źródliskowych obszarów wododziałowych na terenach pojezierzy. Warstwę drzew tworzą: jesion z domieszką jaworu, brzoza brodawkowata, grab, dąb szypułkowy z domieszką sosny zwyczajnej. W podszyciu występują: leszczyna, dereń, lipa drobnolistna, grab, świerk, jarząb, kruszyna pospolita. Bardzo bogate jest runo. Na terenie rezerwatu znajduje się zespół klasztorny Ojców Kamedułów.

Na terenie gminy Kazimierz Biskupi indywidualną ochroną poprzez wpis do rejestru pomników przyrody objęte są następujące obiekty:

- Kazimierz Biskupi, rynek, głaz narzutowy wysokości 1 m, długości 1,5 m z wyrytym napisem „PATKUL 1707”, upamiętniający egzekucję Jana Reinholda Patkula, przywódcy ruchu szlachty inflanckiej przeciwko absolutnej władzy króla Szwecji Karola XII; (nr rejestru 16),
- Bieniszew – dąb szypułkowy o obwodzie ponad 550 cm, wysokości ponad 20 m (nr rejestru 70),
- Bieniszew – dąb szypułkowy *Dziadek* o obwodzie ponad 530 cm, wiek ponad 500 lat (nr rejestru 19),
- Głódów – grupa 7 dębów szypułkowych w wieku ok. 500 lat, najgrubszy o obwodzie ponad 800 cm (nr rejestru 26).

5. Cele gminnego programu opieki nad zabytkami (art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz inne określone przez gminę)

- 1) włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju,
- 2) uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej,
- 3) zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania,
- 4) wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego,
- 5) podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami,
- 6) określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystywaniem tych zabytków,
- 7) podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

6. Kierunki działań dla realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami

6.1. Gminna ewidencja zabytków

6.1.1. Sporządzenie gminnej ewidencji zabytków nieruchomych

Przepisy art. 22 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami nakładają na wójta gminy obowiązek prowadzenia gminnej ewidencji zabytków. Dla gminy Kazimierz Biskupi wykonano w 2008 r. gminną ewidencję zabytków nieruchomych (znajdujących się w wojewódzkiej ewidencji zabytków) wpisanych i nie wpisanych do rejestru zabytków. Tworzy ją zbiór kart adresowych zawierających podstawowe dane o obiekcie, m.in. położenie, czas powstania, materiał, właściciel, stan zachowania obiektu oraz fotografie. W gminnej ewidencji znajduje się obecnie 115 obiektów zabytkowych. Egzemplarz ewidencji zabytków nieruchomych przekazany zostanie Delegaturze Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Koninie. Będzie ona systematycznie uzupełniana i weryfikowana.

6.1.2. Sporządzenie gminnej ewidencji zabytków archeologicznych

I. Zgodnie z pismem przekazanym przez Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków wykonano gminną ewidencję zabytków archeologicznych, obejmującą karty stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków i przeznaczonych do wpisu do rejestru oraz karty zespołów stanowisk archeologicznych. Baza informacji o tych stanowiskach będzie systematycznie aktualizowana, zgodnie z informacjami przekazywanymi przez WUOZ w Poznaniu, Delegatura w Koninie

II. Uzupełnianie i weryfikowanie istniejącej ewidencji zabytków archeologicznych poprzez włączanie informacji o wszystkich sukcesywnie odkrywanych reliktach przeszłości niezależnie od charakteru badań, oraz na podstawie uzyskiwanych wyników badań weryfikacyjnych AZP, zgodnie z informacjami przekazywanymi przez WUOZ w Poznaniu, Delegatura w Koninie.

III. Sporządzenie elektronicznej systematycznie aktualizowanej bazy informacji o stanowiskach archeologicznych wytypowanych przez WUOZ w Poznaniu do wpisania do rejestru zabytków, w celu uwzględnienia ich w

dokumentach planistycznych i inwestycyjnych gminy

6.1.3. Inwentaryzacja obiektów tzw. małej architektury

Rozpoznanie terenowe i wykonanie inwentaryzacji w postaci kart ewidencyjnych obiektów tzw. małej architektury (kapliczki, krzyże przydrożne). Pomoc przy sporządzaniu wniosków przez właścicieli o wpisanie najcenniejszych obiektów do rejestru zabytków.

6.2. Sporządzenie wykazu obszarów ruralistycznych, zespołów i obiektów nieruchomości, stanowisk archeologicznych typowanych do rejestru zabytków z terenu gminy w celu uwzględnienia ich w dokumentach planistycznych i inwestycyjnych gminy

Teren gminy, według „*Raportu o stanie zabytków w gminie Kazimierz Biskupi*” opracowanego przez Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków Delegaturę w Koninie w kwietniu 2004 r., jest słabo rozpoznany pod kątem układów ruralistycznych. W związku z powyższym, we współpracy z wym. Urzędem, należałoby przeprowadzić rozpoznanie historycznych układów ruralistycznych, dla najlepiej zachowanych opracować studia historyczno-ruralistyczne, a w konsekwencji objąć je ochroną prawną poprzez wpis do rejestru zabytków.

Ze stanowisk archeologicznych z terenu gminy zasługujących na wpisanie do rejestru zabytków cyt., Raport wymienia stanowisko 1 w Kazimierzu Biskupim. Są to relikty późnorennesansowego dworu, pełniącego w XVI-XVIII w. funkcje związane z funkcjonowaniem lokalnej administracji.

6.3. Wyznaczenie stref ochrony stanowisk archeologicznych wraz z zapisem zapewniającym prawidłową ochronę archeologicznego dziedzictwa kulturowego

Na podstawie gminnej ewidencji zabytków archeologicznych

wyznaczono zespoły stanowisk archeologicznych oraz stanowiska archeologiczne wpisane do rejestru zabytków, o własnej formie krajobrazowej, przeznaczone do wpisu do rejestru. Mają one być respektowane przy sporządzaniu dokumentów planistycznych gminy wraz z zapisem zapewniającym prawidłową ochronę archeologicznego dziedzictwa kulturowego w stosunku do stref występowania stanowisk archeologicznych oraz obszarów chronionych: **„Prace inwestycyjne, w tym ziemne związane z zabudowaniem i zagospodarowaniem terenu, w obrębie obszarów chronionych i stref występowania stanowisk archeologicznych, wymagają uzgodnienia z WUOZ, który określi warunki realizacji inwestycji.”**

6.4. Rozpoznanie perspektyw tworzenia parków kulturowych na terenie gminy

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wskazuje na możliwość utworzenia parku kulturowego jako jednej z form ochrony zabytków (art.7). Stosownie do art. 16 ust. 1 cyt. Ustawy, rada gminy, po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków, na podstawie uchwały, może utworzyć park kulturowy w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej. Park kulturowy stanowi harmonijne połączenie walorów przyrodniczych i przestrzeni historycznie ukształtowanej w wyniku działalności człowieka.

Z uwagi na fakt, iż część gminy stanowi obszar o wysokich walorach przyrodniczych, objęty różnymi formami ochrony, na którym występują obiekty zabytkowe wyróżniające się w skali województwa, podjęte zostaną działania w celu utworzenia parku kulturowego, obejmującego tereny Puszczy Bieniszewskiej z zespołem klasztornym Ojców Kamedułów, rezerwatami i pomnikami przyrody, historycznymi szlakami komunikacyjnymi, średniowiecznym układem przestrzennym Kazimierza Biskupiego z pobernardyńskim zespołem klasztornym i zespołem kościoła p.w. św. Marcina.

6.5. Edukacja i promocja w zakresie ochrony zabytków

- włączenie tematyki ochrony dziedzictwa kulturowego do zajęć szkolnych w szkołach podstawowych i gimnazjach prowadzonych przez gminę,
- organizowanie w ramach zajęć szkolnych wycieczek krajoznawczych, prezentacja najcenniejszych obiektów zabytkowych i ich historii,
- publikacja folderu prezentującego najważniejsze obiekty zabytkowe na terenie gminy oraz założenie strony internetowej związanej z tą problematyką,
- udostępnienie gminnej ewidencji zabytków oraz „*Programu opieki nad zabytkami Gminy Kazimierz Biskupi*” na stronie internetowej Urzędu Gminy w Kazimierzu Biskupim,
- uwzględnienie obiektów zabytkowych przy wyznaczaniu nowych tras turystycznych i ścieżek dydaktycznych,
- ustalenie z właścicielami obiektów zabytkowych możliwości i zasad ich udostępniania.

6.6. Działania zmierzające do poprawy stanu zachowania dziedzictwa kulturowego

- informowanie właścicieli obiektów zabytkowych o możliwościach pozyskania środków na odnowę zabytków,
- merytoryczna pomoc właścicielom obiektów zabytkowych w tworzeniu wniosków aplikacyjnych o środki na odnowę zabytków,
- aktywne zachęcanie sektora prywatnego do zagospodarowania obiektów zabytkowych,
- określenie zasad udzielania pomocy finansowej właścicielom remontującym obiekty zabytkowe wpisane do rejestru zabytków

(dotacje) oraz rozważenie możliwości wprowadzenia ulg podatkowych dla właścicieli obiektów figurujących w gminnej ewidencji zabytków, warunkowane podjęciem działań zmierzających do ich zabezpieczenia i konserwacji,

6.7. Określenie zasobów zabytkowych, które można wykorzystać dla tworzenia np. tras turystycznych, ścieżek dydaktycznych itp.

Na terenie gminy Kazimierz Biskupi utworzono dwa piesze szlaki turystyczne, które wiodą przez najciekawsze pod względem przyrodniczym i krajobrazowym tereny gminy. Na szlakach tych znajdują się również najcenniejsze obiekty zabytkowe.

Szlak zielony o długości 37,4 km, Kawnice – Bieniszew – Gosławice – Licheń – Konin, wiedzie ładnym kompleksem lasów kazimierskich oraz wzdłuż jezior: Głodowskiego, Gosławskiego, Pątnowskiego i Licheńskiego. Łączy trzy miejscowości związane z kultem NMP: Kawnice, Bieniszew i najliczniej odwiedzany Licheń.

Szlak czarny, Kazimierz Biskupi – Bieniszew, długości 6,7 km noszący imię Ignacego Wrocławskiego, wybitnego działacza Oddziału PTTK w Koninie, rozpoczyna się na rynku w Kazimierzu Biskupim, gdzie znajduje się pamiątkowy głaz Patkula, dalej ul. Kościelną dochodzi do kościoła św. Marcina, jednego z najstarszych obiektów sakralnych wschodniej Wielkopolski. Znaki czarne kierują się dalej na południe, mijając pobernardyński zespół klasztorny. W Puszczy Bieniszewskiej, w oparciu o rezerwaty przyrody, utworzono ścieżki edukacyjne. Szlak czarny łączy się w tym miejscu z zielonym, kończąc wędrówkę na polanie u podnóża zespołu klasztorowego Ojców Kamedułów w Bieniszewie.

Są to szlaki o charakterze lokalnym. Zasoby turystyczne regionu, zróżnicowany krajobraz, liczne zabytki predysponują gminę do włączenia ją w znaczące szlaki turystyczne Wielkopolski. Zasadą wiodącą promocji oferty turystycznej będzie skierowanie jej poza obszar gminy, do miejscowości powiązanych historycznie z Kazimierzem Biskupim. Z dziejami miasteczka i dóbr kazimierskich ściśle powiązana jest przeszłość

innych zabytków w okolicy, m.in. kościoła par. p.w. św. Andrzeja i zamku w Gosławicach, kościoła fil. p.w. św. Jakuba w Golinie, kościoła par. p.w. św. Andrzeja w Kleczewie. Przynależność wsi Bieniszew do parafii Gosławice oraz stosunki własności wskazują, że dzieje Kazimierza Biskupiego można połączyć wspólnymi wątkami historycznymi z Licheniem i Łężynem gdzie istniał kościół sukursalny należący do bernardynów z Kazimierza, tzw. Bernardynka.

W związku z powyższym, warto podjąć próbę połączenia tych zabytków w ramach szlaku turystycznego, stanowiącego fragment trasy pielgrzymkowej z Jarocina, Pызdr, Poznania i Gniezna do Lichenia. Jest to alternatywą stworzenia we wschodniej Wielkopolsce szlaku klasztorów (Pызdry, Łąd, Kazimierz Biskupi, Bieniszew, Konin, Koło, Kłodawa Brdów). Drugą możliwością jest utworzenie szlaku kościołów drewnianych. Fragment tego szlaku, Słupca – Koszuty – Młodojewo – Kazimierz Biskupi – Wilczyn, mógłby stanowić pewną propozycję turystyczną, usadawiającą Kazimierz Biskupi jako centrum i główny punkt na tej trasie turystycznej.

6.8. Określenie sposobu realizacji poszczególnych celów gminnego programu opieki nad zabytkami

Z obiektów wpisanych do rejestru zabytków na terenie gminy żaden nie jest własnością samorządu. W związku z tym Gmina nie ma możliwości bezpośredniego sprawowania opieki nad nimi. Natomiast działania pośrednie, wynikające z ustawy o ochronie zabytków oraz polityki prowadzonej przez Gminę sprowadzają się do:

- promowania najcenniejszych zabytków z terenu gminy,
- uwzględniania dziedzictwa kulturowego przy sporządzaniu dokumentów planistycznych,
- wspierania poczynań właścicieli obiektów zabytkowych przy działaniach związanych z ich właściwym użytkowaniem i utrzymaniem,
- kształtowania społecznej potrzeby ochrony dziedzictwa kulturowego (społeczni opiekunowie zabytków),
- edukacji społeczeństwa w zakresie ochrony dziedzictwa

kulturowego poprzez:

- prowadzenie i doskonalenie edukacji na rzecz ochrony zabytków na poziomie szkół podstawowych i gimnazjalnych, ze szczególnym uwzględnieniem tradycji lokalnych,
- popularyzację wszelkiego rodzaju konkursów promujących wiedzę z zakresu szeroko pojętego dziedzictwa kulturowego.

7. Instrumentarium realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami

Podmiotem formułującym gminny program opieki nad zabytkami jest samorząd gminy. Realizacja programu odbywać się będzie poprzez zespół działań władz gminy na rzecz osiągnięcia celów w nim przyjętych. Samorząd ma oddziaływać na różne podmioty związane z obiektami zabytkowymi, w tym również na mieszkańców gminy w celu wywołania w nich pożądanых zachowań prowadzących do realizacji zamierzonych celów. Zakłada się, że w realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami dla gminy Kazimierz Biskupi wykorzystane zostaną następujące grupy instrumentów: instrumenty prawne, finansowe, społeczne, koordynacji i kontroli.

1. Instrumenty prawne:

- programy określające politykę państwa i województwa w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego,
- dokumenty wydane przez Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków wynikające z przepisów ustawowych,
- uchwały Rady Gminy (miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, zwolnienia i ulgi dla właścicieli obiektów zabytkowych).

2. Instrumenty finansowe:

- środki własne zatwierdzone uchwałą Rady Gminy,
- dotacje,
- subwencje,

- dofinansowania.

3. Instrumenty społeczne:

- uzyskanie poparcia lokalnej społeczności dla programu poprzez sprawną komunikację,
- edukacja i tworzenie świadomości potrzeby istnienia i ochrony dziedzictwa kulturowego w lokalnej społeczności,
- współpraca z organizacjami społecznymi.

4. Koordynacja i kontrola

- gromadzenie stale aktualizowanej wiedzy o stanie zachowania obiektów, prowadzonych pracach remontowych i konserwatorskich,
- utworzenie w ramach organizacyjnych Urzędu Gminy w Kazimierzu Biskupim zespołu koordynującego realizację poszczególnych zadań wynikających z ustaleń programu opieki nad zabytkami. W skład zespołu wchodzi:
 1. Katarzyna Chojnacka
 2. Marlena Karpińska
 3. Wojciech Sidorowicz
- wewnętrzne okresowe sprawozdania z realizacji niniejszego programu.

8. Monitoring działania gminnego programu opieki nad zabytkami

Zgodnie z art. 87 ust. 5 ustawy z dnia 23 lipca o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wójt gminy zobowiązany jest do sporządzania co 2 lata sprawozdania z realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami. Sprawozdanie to przedstawiane jest Radzie Gminy. Po 4 latach program powinien zostać zaktualizowany i ponownie przyjęty przez radę gminy.

Do wykonania powyższego zadania utworzono zespół koordynujący monitorujący niniejszy program poprzez:

- a) analizę i ocenę przebiegu realizacji,
- b) analizę i ocenę stopnia uzyskanych efektów.

9. Niektóre zewnętrzne źródła finansowania gminnego programu opieki nad zabytkami

Ustawowy obowiązek utrzymania zabytku we właściwym stanie, co wiąże się m.in. z prowadzeniem i finansowaniem przy nim prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych spoczywa na jego posiadaczu, który dysponuje tytułem prawnym do zabytku wynikającym z prawa własności, użytkowania wieczystego, trwałego zarządu. W przypadku jednostki samorządu terytorialnego, prowadzenie i finansowanie wspomnianych robót jest jej zadaniem własnym.

Wszystkie podmioty zobowiązane do finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy **zabytkach wpisanych do rejestru zabytków** mogą ubiegać się o ich dofinansowanie ze środków m.in.:

I. Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Zasady finansowania opieki nad zabytkami określa ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 162, poz. 1568 ze zmianami, art. 71-83. Szczegółowe uregulowania w tym zakresie zawiera Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 6 czerwca 2005 r. w sprawie udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (Dz. U. Nr 112, poz. 940).

Program operacyjny *DZIEDZICTWO KULTUROWE* realizowany jest w ramach 6 priorytetów:

4. Rewaloryzacja zabytków nieruchomych i ruchomych
5. Rozwój instytucji muzealnych
6. Ochrona dziedzictwa narodowego poza granicami kraju
7. Ochrona zabytków archeologicznych
8. Tworzenie zasobów cyfrowych dziedzictwa kulturowego
9. Ochrona zabytkowych cmentarzy

Witryna internetowa: <http://www.mkidn.gov.pl>

II. Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Poznaniu

Ze środków finansowych z budżetu państwa w części, której dysponentem jest Wojewoda Wielkopolski. Dotacja może być udzielona na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (art. 74 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami).

Witryna internetowa: <http://www.wosoz.bip-i.pl/public>

III. Urzędu Marszałkowskiego Województwa Wielkopolskiego, Departament Kultury

W ramach otwartego konkursu ofert na zadania publiczne Województwa Wielkopolskiego w dziedzinie ochrony dziedzictwa kulturowego – ochrona zabytków i opieka nad zabytkami.

Witryna internetowa: <http://www.bip.umww.pl>

IV. Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi

W ramach działania „*Odnowa i rozwój wsi*” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013.

Witryna internetowa: <http://www.minrol.gov.pl>

V. Ministerstwa Spraw Wewnętrznych Administracji Departament Wyznań Religijnych oraz Mniejszości Narodowych i Etnicznych, Wydział Funduszu Kościelnego

Dotacje udzielane na remonty i konserwację obiektów sakralnych w zakresie wykonywania podstawowych prac zabezpieczających obiekt (bez wystroju i wyposażenia).

Witryna internetowa: <http://www.mswia.gov.pl>

VI. Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Poznaniu

Na zadania związane z ochroną i kształtowaniem przyrody.

Witryna internetowa: <http://www.wfosgw.poznan.pl>

Działania o charakterze strategicznym i ponadregionalnym mogą liczyć na finansowanie z Funduszy Unii Europejskiej, m.in.

- 1) Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR), którego działalność koncentruje się na różnych dziedzinach, m.in. rozwój turystyki oraz inwestycje w dziedzinie kultury.
- 2) Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko na lata 2007-2013, który zgodnie z projektem Narodowych Strategicznych Ram Odniesienia na lata 2007-2013 (NSRO) stanowi jeden z programów operacyjnych przy wykorzystaniu środków Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego. W ramach programu realizowanych będzie 17 osi priorytetowych, m.in. 12 – kultura i dziedzictwo kulturowe.

Wymienione źródła finansowania są wskazówką dla właścicieli obiektów zabytkowych. Szczegółowe informacje dotyczące rodzaju finansowanych zadań, uprawnionych wnioskodawców, trybu składania wniosków, kryteriów oceny i warunków rozliczenia można znaleźć na stronach internetowych instytucji udzielających pomocy finansowej.